Spedizione in abbonamento postale — Poštnina plačana v gotovini

Leto XXII., št. 252 | Ljubljana, torek 3. novembra 1942-XXI | Cena cent. 80

Uprav ništvo: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5. Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24
Inseratni oddelek: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5 — Telefon št. 31-25, 31-26
Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta 42
Računi: za Ljubljansko pokrajino pri poštnočekovnem zavodu št. 17.749, za ostale kraje Italije Servizio Conti Corr. Post. No 11-3118
IZKLJUČNO ZASTOPSTVO za oglase iz Kr. Italije in inozemstva ima Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

JUTRO

Izhaja vsak dan razen ponedeljka. Naročnina znaša mesečno Lir 18.—, za inozemstvo pa Lir 22.80.
Uredništvo: Ljubljana, Puccinijeva ulica štev. 5, telefon štev. 31-22, 31-23, 31-24.
Rokopisi se ne vračajo.
CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ed estera: Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

Ugoden razvoj protinapada osnih čet v Egiptu

Nadaljnjih 100 avstralskih vojakov ujetih, nad 40 avtomobilov uničenih — Preprečen poskus angleškega izkrcanja v zaledju

Glavni stan italijanskih Oboroženih sil je objavil 2. novembra naslednje 890. vojno poročilo:

V severnem odseku egiptske fronte se še nadalje ugodno razvija protinapad osnih čet. V protinapadu je bilo ujetih kakih nadaljnjih 100 Avstralcev in uničenih nad 40 avtomobilov. Novi sunki proti našim postojankam v istem odseku, ki jih je pripravilo in podpiralo močno streljanje topništva, so bili ustavljeni.

Tudi poskus izkrcanja, izvršen v pretekli noči za hrbtom naših čet, je bil takoj onemogočen.

Italijanska in nemška letala so ponovno z dobrim uspehom poletela nad sovražnikove črte. Nemški lovci so sestrelili 4 nasprotna letala, mnogo drugih pa so poškodovali na tleh.

Barbarski angleški napad na sanitetna letala

Berlin, 1. nov. s. V nemških vojaških krogih poudarjajo, da se huda angleška kršenja ženevske konvencije nočejo končati. Po bombardiranju ambulanc in bolnic, ki so bile pod zaščito Rdečega križa, je bilo izvršeno novo kršenje 15. oktobra proti nemškim sanitetnim letalom, ki jih je večkrat napadlo 8 angleških bombnikov v zraku nad Sredozemskim morjem. Gre za dve sanitetni letali tipa »Junkers«, ki sta imeli na obeh straneh trupa ter spodaj in zgoraj vidne znake Rdečega križa. Letali sta leteli brez spremstva proti Kreti iz Afrike. V napadu, ki je bil petkrat ponovljen proti enemu izmed obeh letal, je bil pilot hudo ranjen na levi roki, tako da je mogel letalo voditi le s skrajnim naporom do južne obale Krete, kjer je zasilno pristal. O drugem letalu ni nobene sledi. Vse iskanje je bilo doslej brezuspešno. Dne 16. oktobra je radio Kairo, ki je pod angleško kontrolo, oddajal takole sestavljeno poročilo Reuterja: Naši lovci so sestrelili eno letalo »Junkers 52« južno od Krste. Ker ni bilo 15. oktobra v tem prostoru drugih napadov na nemška transportna letala, kakor je ugotovila preiskava, in ker 15. oktobra ni bilo pogrešano nobeno letalo »Junkers 52«, razen zgoraj imenovanega sanitetnega letala, potrjuje angleško uradno poročilo hudo kršenje ženevskih konvencij, katerega je izvršilo angleško letalstvo.

Mesto Alagir na Kavkazu zavzeto

Važen kavkaški prehod zaprt — Letalski napad na Ordžonikidze
Izjalovljeni sovjetski protinapadi južno od Stalingrada

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 2. nov. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je objavilo danes naslednje poročilo:

Po težkih, toda uspešnih borbah za postojanke po bunkerjih severno od železnice proti Tuapseju se je pehota na težavnem gorskem terenu prebila dalje. Deli sovražnika so bili obkoljeni in uničeni, več protinapadov pa odbitih.

Zapadno od Tereka so lastni siloviti napadi na zelo težavnem ozemlju vrgli trdovratno branečega se sovražnika preko številnih odsekov na tej fronti. Zavzeto je bilo mesto Alagir in s tem zaprta važna gorska cesta. Letalstvo je podpiralo boje vojske na kopnem ter obstreljevalo transportne in železniške naprave mesta Ordžonikidze (Vladikavkaz).

Južno od Stalingrada so se izjalovili ponovni napadi sovražnika, podprti od oklopnih sil. Severno od mesta je sovražnik brezuspešno poskušal izkrcati se. Dve topničarki in več velikih čolnov za izkrcavanje je bilo potopljenih, razen tega pa poškodovana še ena topničarka in pripeljanih več sto ujetnikov.

Rumunski bojni letalci so učinkovito obmetavali z bombami železniške proge na fronti ob Donu. Severno od Slivnega so se izjalovili krajevni napadi sovražnika.

V srednjem in severnem odseku fronte obojestransko delovanje izvidniških in napadalnih oddelkov.

Protinapad nemških in italijanskih čet v severnem odseku fronte pri El Alameinu se je včeraj nadaljeval in povzročil sovražniku nove najtežje izgube, posebno v odseku neke avstralske divizije. Nemško in italijansko letalstvo je delovalo predvsem nad izhodiščnimi postojankami sovražnika. Z bombnimi zadetki je bilo težko prizadetih večje število ciljev. Lovska letala, ki so spremljala bombnike, so brez lastnih izgub sestrelila 4 angleške lovce.

V času od 11. do 31. oktobra je izgubilo angleško letalstvo 306 letal in sicer 187 nad Sredozemskim morjem in nad severno Afriko. V istem času je bilo v borbi proti Angliji izgubljenih 88 lastnih letal.

*

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 1. nov. s. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je izdajo naslednje poročilo:

V operativnem odseku Tuapseja je bilo zavzetih več sovražnih postojank. Protinapadi, ki jih je izvedel nasprotnik, so bili odbiti.

Na morju pred Taupsejem je bil potopljen z bombami en sovjetski trgovinski parnik s 3000 tonami. Zapadno od Tereka so naše napadalne čete, katere je uspešno podpiralo letalstvo, zavzele postojanke nasprotnika in potem, ko so prekoračile reko na več krajih, odbile sovražnika zelo daleč.

Nemška vojska in letalstvo sta uničila dva oklopna vlaka.

Na Kaspiškem morju je bilo zažganih in potopljenih 9 velikih transportnih in tovornih ladij, med njimi 4 petrolejske ladje.

Južno od Stalingrada je sovražnik obnovil svoje protinapade ne da bi dosegel kak uspeh. Popolnoma se je ponesrečil poizkus prekoračenja Volge severno od mesta s strani nasprotnih sil, ki so obstojale iz več bataljonov. Določeno število velikih čolnov je bilo potopljeno in množica sovražnih sil je bila uničena ali ujeta. Bombe in orožje letalstva so zadele topovske postojanke sovražnika na vzhodnem obrežju Volge.

Severno od Astrahana so bombe zadele 13 splavov. Zažgan je bil vlak, natovorjen z gorivom.

Na fronti ob Donu so italijanske čete znova odbile sovražni poizkus prekoračenja reke. Madžarski lovci, ki so spremljali lastne bombnike, so sestrelili 4 sovjetska letala.

Južnovzhodno od Ilmenskega jezera so oddelki vojske in letalstva odbili protinapade, ki jih je izvedel sovražnik. Na Ladoškem jezeru je sovražnik izgubil eno tovorno ladjo in en vlačilec, ki so ju zadele bombe. En motorni torpedni čoln je bil poškodovan. Murmansk je bil znova napaden iz zraka podnevi in ponoči.

V Egiptu je sovražnik znova prešel v napad z uporabo močnih oklopnih in pehotnih skupin. Po hudih borbah je bila sovražna akcija z našimi protinapadi zadržana. Bitka se nadaljuje.

Nemški in italijanski strmoglavci ter lahki bombniki, ki so do skrajnosti zastavili vse svoje sile, so zadali Angležem hude izgube.

V Sredozemskem morju je neka podmornica potopila eno tovorno jadrnico.

Manjše število angleških letal je ob zaščiti oblakov podnevi preletelo zasedeni predel na zapadu ter Nemški zaliv in severno zapadno Nemčijo. Bombe so v nekaterih krajih povzročile tvarno škodo. Sestreljenih je bilo 7 sovražnih letal.

V borbi proti Angliji je nemško letalstvo včeraj podnevi kakor tudi ponoči izvedlo povračilne napade v zaporednih valovih na mesto Cantterbury. Zažigalne in rušilne bombe, ki so bile večinoma odvržene iz majhne višine, so povzročile znatno škodo in obsežne požare. Lovske eskadre, ki so spremljale bombnike, so sestrelile 3 angleške lovce. Druga bojna letala, so bombardirala vojaške objekte v raznih krajih južnovzhodne Anglije, med njimi Dover.

Ustanovitev japonskega ministrstva za Veliko vzhodno Azijo

Novo ministrstvo vodi priznani finančni strokovnjak Kazio Aoki

Tokio, 1. nov. s. Uradni list objavlja cesarske odločbe o ustanovitvi ministrstva za Veliko vzhodno Azijo in o novi upravni ureditvi Japonske. Imenovana sta bila minister novega ministrstva Kazio Aoki in njegov namestnik Kumaiki Yamanoto. Novo ministrstvo ima naslednje štiri oddelke: splošne zadeve, mandžurske zadeve, kitajske zadeve, zadeve za južna področja.

Kazio Aoki je 53 let star. Bil je v vladi Abeja od avgusta 1939 do januarja 1940 finančni minister. Letos v aprilu je bil imenovan za člana vrhovnega gospodarskega sveta kitajske nacionalne vlade. Te posle je opravljal do poletja, ko je bil imenovan za ministra brez listnice. Udeležil se je številnih finančnih misij.

Kumaiki Yamanota je največja avtoriteta na področju zunanje politike glede držav vzhodne Azije. Živel je mnogo let tudi na Kitajskem ter je bil nedavno imenovan za pomočnika zunanjega ministra. Yamanoto je nadomestil kot ministrskega pomočnika v zunanjem ministrstvu Šimiki Macumoto.

Novi minister Aoki je v svoji izjavi tisku govoril o veliki odgovornosti, ki mu pripada z izvajanjem naloge, ki mu je bila poverjena. Ustanovitev novega ministrstva je zgodovinske važnosti, ker uresničuje in vzporeja vse pobude in napore za konsolidacijo držav, ki so del Velike vzhodne Azije, in za dosego skupnega blagostanja. Države, kakor Mandžurija, Kitajska, Taj in Francoska Indokina so z Japonsko že zvezane s posebnimi zavezniškimi in prijateljskimi pogodbami, prisrčni medsebojni odnosi pa bodo še ojačeni.

Tokio, 1. nov. s. Ob ustanovitvi novega ministrstva za zadeve Velike vzhodne Azije so bili imenovani štirje novi pooblaščeni ministri in devet novih svetovalcev, ki bodo ojačili diplomatski zbor na Kitajskem. Med novimi ministri sta generala Šiozava in Istasaki. Obenem z imenovanjem Šuniki Macumota za ministrskega pomočnika v zunanjem ministrstvu namesto Yamamote so bili imenovani na podlagi novega poenostavljajočega sistema štirje voditelji direkcij v zunanjem ministrstvu. Bivši svetnik pri japonskem veleposlaništvu v Londonu Šiniki Kamimura je bil imenovan za direktorja političnih zadev, Ando je bil imenovan za direktorja odseka za pogodbe, Jamada za direktorja za raziskavanja in Šibusaja za trgovinskega direktorja.

Politični opazovalci izjavljajo, da je imenovanje Aokija za ministra za zadeve Velike vzhodne Azije še bolj ojačilo ugled Tojove vlade. Smatrajo ga največjega finančnega strokovnjaka. Docela je izpričal svoje sposobnosti kot finančni minister že v Abejevi vladi in v vseh misijah na Kitajskem. Novo ministrstvo nadzoruje med drugim upravljanje velikih železnic in bank na Kitajskem, v Mandžuriji in na južnih področjih.

Tokio, 1. nov. s. Zgodovinska svečanost, ki je bila davi ob priliki otvoritve novega ministrstva za Veliko vzhodno Azijo, je bila v rezidenci ministrskega predsednika Toja ob navzočnosti nad tisoč oseb. Minister novega resora Kazio Aoki je imel kratek govor, v katerem je dejal, da morajo biti vsi funkcionarji na višini novih nalog in morajo izpolnjevati svojo dolžnost z isto odločnostjo in trdnostjo kakor oficirji v bojni črti. Vsi morajo biti vredni je zaključil minister, nove večje Japonske.

Velik požar v Šanghaju

Šanghaj, 2. nov. s. Nočni požar, ki je izbruhnil na periferiji Šanghaja, je uničil nad 1000 koč revnega šanghajskega prebivalstva. Nad 500 Kitajcev je ostalo brez strehe.

Obnova direktnih brzojavnih zvez s Hongkongom

Tokio, 2. nov. d. Agencija Domei javlja iz Hongkonga, da je bila v tamkajšnjem prometnem uradu napovedana obnova direktnih brzojavnih zvez med Hongkongom ter Mandžurijo, Notranjo Mongolijo in severno Kitajsko. Brzojavne zveze bodo pričele delovati 1. novembra in bo mogoče pošiljati brzojavke med Hongkongom in vsemi važnejšimi mesti navedenih vzhodnoazijskih pokrajin.

Izgredi v Indiji

Bangkok, 1. nov. Iz Bombaja poročajo, da je policija zaradi včerajšnjih spopadov v evropskih okrajih aretirala nadaljnjih 200 oseb. Kolono demonstrantov, ki je hotela korakati skozi središče mesta, je razpršila konjenica. Dve ženski, ki so ju konji poteptali, so odpeljali v brezupnem stanju v bolnico. V bližini Karačija je skočil s tira tovorni vlak.

Neuspela ameriška strategija na Pacifiku

Odmevi porazov ameriške mornarice ob Salomonskem otočju

Tokio, 1. nov. s. Na današnji konferenci tiska je zastopnik vlade poudarii v komentarju o vojnih dogodkih na vzhodnem Pacifiku, da se je bedno izjalovila, kakor kažejo izjave odgovornih ljudi in pisanje ameriškega tiska, ameriška strategija, ki se je izvajala, da bi se zopet osvojila izgubljena premoč na tem področju Pacifika. Usoda severnoameriških sil, ki so tu ostale, je zapečatena.

Tokio, 1. nov. s. List» Asahi« poudarja v uvodniku, ki je posvečen nedavnim vojnim dogodkom na južnem Pacifiku, da je japonska mornarica, čeprav ji niso znane še vse podrobnosti o bitki, ko je ugotovila namero Američanov, da s silo zopet pridobi nekdanjo oblast na južnem Pacifiku, povečala budnost in ob zori 26. oktobra, ko je opazila severno od otoka Santa Cruz sovražnikovo skupino štirih nosilk letal, dveh bojnih ladij in drugih manjših edinic, spustila z ene svojih nosilk letal torpedna letala in bombnike, ki so zadali hud udarec sovražnikovi eskadri, preden se je mogla razvrstiti za borbo. Znano je, da se je prvi uspeh v teku dneva še povečal. »Asahi« objavlja tudi dopis iz Rima in Berlina o navdušenju obeh narodov osi zaradi japonske zmage na južnem Pacifiku.

Tokio, 1. nov. s. Iz nadaljnjih poročil nekega japonskega vojnega dopisnika o potopitvi nosilke letal »Wasp« se doznava, da je bilo mogoče z japonske podmornice, ki je potopila ameriško ladjo, opazovati potapljanje te edinice. »Wasp« so objeli po napadu plameni. Nosilka letal je obdržala ravnovesje. Nosilka letal »Hermes« se je n. pr. ob napadu takoj nagnila na stran, toda na zadnjem delu ladje so se dvigali visoki plameni. Ladjo so obkrožali številni rušilci. Malo pred 18. uro, ko je bilo vzletišče skoraj že polovico pod vodo, se je »Wasp« dvignila navpično in se potopila. V tem trenutku je posadka japonske podmornice navdušeno vzkliknila »Banzai«.

Zakasnela ameriška priznanja izgub

Buenos Aires, 1. nov. s. Ameriško mornariško ministrstvo javlja: Ena ameriška nosilka letal je bila izgubljena v Južnem Pacifiku. Nosilka letal je bila napadena 26 oktobra pri otoku S. Gruz, 416 km severno od Guadalcanara. Napadla so jo letala z bombami in jo potopila. Poročilo dodaja, da je bila nosilka letal ob prvem napadu, ki je bil izvršen dopoldne, hudo poškodovana. Popoldne je bila ladja z novim napadom še nadalje poškodovana pod vodno površino tako da se je začela nagibati. Storjeno je bilo vse potrebno za rešitev posadke, nakar se je ladja kmalu potopila.

Nadaljnja podrobnost, ki jo odkriva poročilo, je ta, da je bila nosilka letal potopljena v vodah, kjer je bil izgubljen tudi rušilec »Porter«. V kasnem priznanju ameriškega mornariškega ministrstva ni navedeno niti ime potopljene edinice. To izredno zakasnelo priznanje slabo prikriva druge, nič manj hude udarce, ki jih je ameriška eskadra sprejela v Pacifiku ob priliki zadnje bitke pri Salomonovih otokih.

Berlin, 1. nov. s. Ameriško mornariško ministrstvo je objavilo, da so leteče trdnjave znova napadle japonsko pomorsko eskadro, ki se je »umaknila« od Salomonovih otokov. V nekem odstavku ameriškega poročila se navaja, da se je potopila ameriška nosilka letal, ki je bila 26. oktobra zadeta severnovzhodno od Guadalcanara.

Kakšno podlago imajo zatrdila iz Washingtona, pravijo v tukajšnjih pristojnih krogih, se je lahko ugotovilo pretekli teden, zlasti pa v soboto o priliki tiskovne konference. Mornariški državni tajnik polkovnik Knox je izpopolnil vrsto grobih mistifikacij in izjavil novinarjem, da pri Salomonovih otokih ni bilo nobene pomorske bitke. V dneh, ko so Japonci dosegli veliko zmago, kakor je javil Tokio, ameriške pomorske sile sploh niso bile na področju, ki ga navaja japonsko mornariško ministrstvo. Knox je torej šel tako daleč, da je hotel dopovedati, da so Japonci bili žrtev halucinacije.

To odkritje, piše »Börsenzeitung«, je jako čudno. Knox torej zanika v celoti ogromne izgube ameriške mornarice na Pacifiku, čudno pa je, zakaj je ameriško mornariško ministrstvo pretekli torek objavilo izgubo nekega rušilca, ki so ga potopile japonske edinice, kakor tudi poročilo o hudem poškodovanju neke nosilke letal, iste nosilke letal, ki se sedaj priznava za izgubljeno. Čudno je tudi, da je Roosevelt odklonil odgovore na vsa vprašanja novinarjev in da so dopisniki angleškega tiska, ko so pisali o neki seji vojnega sveta za Pacifik, ki je bila na dan po pomorski bitki, soglasno govorili o veliki potrtosti. Resnica je, zaključuje list, da je Knox imel povelje ustvariti za vsako ceno ugodno razpoloženje, nakar bi mornariško ministrstvo lahko priznalo, da Japonci niso bili žrtev kake halucinacije.

Letalski alarm v San Franciscu

Buenos Aires, 1. nov. s. Včeraj so imeli v San Franciscu letalski alarm. Tudi po vsem področju kalifornijske obale so imeli alarm, ker so prisluškovalne straže opazile neznana letala.

V oktobru potopljenih 113 sovražnih ladij s 730.575 tonami

Podrobnosti o vdoru nemških podmornic na Indijski ocean

Kakor je bilo objavljeno že s posebnim poročilom, so nemške podmornice kljub trajajočim jesenskim nevihtam nadaljevale svoje operacije proti sovražnim konvojem na Atlantiku. Včeraj je neki skupini nemških podmornic uspelo dobiti stik v višini Kanarskih otokov z nekim konvojem, prihajajočim z juga in usmerjenim proti Angliji. Ob mraku so nemške podmornice napadle s koncentričnim manevrom ta močno zaščiten konvoj z dragocenimi surovinami iz Afrike s skupno 101.000 tonami.

Kakor je objavilo izredno poročilo so nemške podmornice v lovskih operacijah proti sovražnim prevoznim ladjam, prvič prihajajoč z Atlantika, vdrle v obrobne vode Indijskega Oceana in potopile na odprtem morju v vzhodni smeri od rta Agulhasa in južne točke afriškega kontinenta, kakor tudi v vodah pred Kapskim mestom 8 ladij s 52.518 tonami.

Ostanki konvoja, ki je bil hudo zadet v višini Kanarskih otokov v noči od 30. na 31. oktober, so bili predmet nadaljnjih napadov s strani naših podmornic, ki so potopile nadaljnje štiri ladje s skupno 30.131 tonami. Te ladje so pripadale prej omenjenemu konvoju, ki je bil popolnoma razpršen. Tako so bile samo temu konvoju zadane izgube, 18 ladij s skupno 131.131 tonami. Na ta način so naše podmornice zadale sovražniku izgubo nadaljnjih 82.649 ton trgovinskega brodovja ter so potopile v zadnjih 6 dneh v medsebojno zelo oddaljenih operativnih predelih 41 ladij ter zadale angloameriški trgovinski mornarici izgubo nad en četrt milijona ton.

V borbi proti angloameriški trgovinski plovbi je nemška vojna mornarica potopila v oktobru 111 ladij s skupno 720.575 tonami.

Ta uspeh je bil dosežen predvsem z neutrudnim udejstvovanjem podmornic. 10 nadaljnjih sovražnih ladij je bilo poškodovanih s torpedi. Letalstvo je potopilo dve trgovinski ladji s kupno 10.000 tonami ter je razen tega poškodovalo en velik trgovinski parnik in eno plavajočo ladjedelnico.

Angleška vojna mornarica je v isti dobi izgubila en rušilec, dva stražna čolna, 7 motornih torpednih čolnov in 12 izkrcevalnih čolnov, ki so bili uničeni z letalskimi napadi.

Prodiranje pri Naljčiku

Berlin, 2. nov. s. Prodorne operacije, ki so jih zaključile pretekle dni nemške in zavezniške udarne čete zlasti v obeh kavkaških odsekih in ki so bile odločilnega pomena, česar niti sovražna propaganda ne more zanikati, se po sodbi tukajšnjih vojaških krogov bolj naglo razvijajo. Južno od Naljčika, mogočnega stebra, na katerem je slonel ves sovjetski obrambni sistem v tem predelu, so nemški oddelki potem, ko so prekoračili bolj ali manj važne pritoke Tereka, napredovali in so sedaj sovražniku za petami. Sovražnikovi poizkusi, da bi zadržal prodiranje, so se izjalovili. Sovražnik se je umaknil na nove postojanke. Med tem ko prednje straže nemških naskakovalnih čet zasledujejo sovražnika, naglo gradijo kakor se je davi doznalo iz pristojnega vira, močni oddelki inženjercev zasilne mostove čez vodne tokove ter omogočajo tankom in glavnini čet, da ne izgubljajo stika s prodirajočimi oddelki. Po vesteh, ki so davi prispele s te fronte, so nemški pešci ob podpori tankov in letalstva po kratkem, a izredno silovitem pripravljalnem ognju topništva zavzeli važno postojanko, na kateri so se sovjetske čete še branile. Nemške čete so tu dosegle železniško progo, na kateri so rdeči imeli tri oklopne vlake s katerimi so skušali ustaviti prodiranje nemških prednjih straž. Eskadra nemških strmoglavcev je kmalu onesposobila za borbo oklopna sredstva, katera so zadeli z bombami velikega kalibra. V letalskih dvobojih s sovražnimi lovci na tem področju in drugod so rdeči izgubili včeraj 20 letal.

Naljčik — nova lovorika za rumunsko vojsko

Bukarešta, 1. nov. s. Z velikim poudarkom objavljajo rumunski listi vest o zavzetju Naljčika in pišejo, da predstavlja nov uspeh rumunske vojske. Po Odesi, Sevastopolju, Donu in Kerču, pišejo listi, je rumunska vojska napisala z zavzetjem Naljčika, ki znači nadaljni korak proti končni zmagi, novo stran slave.

Naraščajoče sovjetske vojne težkoče

Berlin, 1. nov. s. Mednarodna obveščevalna agencija doznava iz vojaških krogov, da se sovjetsko poveljništvo zdaj prizadeva pripraviti drugo zimsko vojno. Sovjetske čete so bile znatno ojačene v odseku Sukinitoja in v odseku Toropca. Posebna formacija, ki se imenuje »Stalinov zbor«, se ustanavlja. Na jugu je bila sestavljena nova formacija tankov, obstoječa iz 4 motoriziranih brigad in iz one divizije strojničarjev. Vendar šteje motorizirana skupina komaj 15 ali 18 tisoč mož, ker Sovjeti jih niso mogli opremiti več. Iz tega je sklepati, da boljševiki naletavajo vedno bolj na težkoče pri nabiranju moštva in oskrbovanju z vojnimi potrebščinami.

Rdeče letalstvo na fronti je bilo povečano glede na sovjetski položaj v zadnjih dneh. Menijo, da je bilo poslanih v srednji odsek fronte kot ojačenje 200 letal, predvsem bombnikov in izvidniških letal, ki so bili odvzeti s severnega odseka. Te skupine so utrpele že zelo velike izgube. Eskadra 10 letal, ki je hotela napasti Vitebsk, je bila v celoti uničena.

Velike priprave so bile opažene tudi v boljševiških postojankah proti nemškemu obrambnemu sistemu. Toda izvidniška letala opazujejo zbiranje sovražnih čet, jih nadzorujejo in neprekinjeno fotografirajo. Tako so nemški bombniki lahko napadli cilje v zaledju fronte, vasi, kjer je mrgolelo čet, nove topovske postojanke, skladišča streliva in oskrbovalna središča. Vse železnice, ki vodijo v zbiralna središča za čete, so noč in dan pod točo bomb. Po zbranih informacijah ter po izjavah dezerterjev in ujetnikov sodijo, da so krvave izgube boljševikov dosegle že 25 odstotkov efektivov, potrebščin in vozil, pripravljenih in zbranih za ofenzivo.

Proslava 20 letnice Pohoda na Rim v Ljubljanski pokrajini

V Črnomlju

Nadzornik področja tov. Emilio Cassanego je v spremstvu krajevnih hierarhov ob 10.45 posetil poveljništvo vojaške posadke, kjer ga je sprejel Zlata svetinja polkovnik Ciamabilla in častniki posadke. Nadzornik je izrazil bratske pozdrave Črnih srajc slavnemu 23. polku »Como«, ki je tudi praznoval obletnico svoje ustanovitve.

Nato so se na trgu Viktorja Emanuela III. zbrale čete in ljudstvo okoli odra, na katerem so bili polkovnik Ciamabilla, predstavniki krajevnih oblasti in zastopstvo častnikov raznih oddelkov. Tovariš Cassanego je po naročilu Zveze fašijev v Ljubljani očrtal pomen zgodovinskega dneva ter podal poročilo o delu Fašizma v 20letnem poslanstvu političnega in socialnega prizadevanja. Nato je prebral ljudstvu poročilo, ki ga je četam naslovil Zvezni tajnik Orlandini, ter žel toplo odobravanje. Slovesnost se je zaključila s Kraljevo koračnico in Giovinezzo, ki jo je igrala polkovna godba. Nato so zastopniki oblasti prisostvovali telovadni prireditvi članov GILL-a ter posetili novo menzo za delavce, ki jo je ustanovil cestni odbor.

Popoldne je nadzornik področja v spremstvu poveljnika posadke ter hierarhov odšel k oddelkom, razmeščenim v raznih krajih, ter jim je razdelil denarne nagrade in druga darila. Slavnostni dan je bil zaključen zvečer z brezplačno kinematografsko predstavo občinskega Dopolavora.

V Cerknici

Proslave so se udeležili častniki in vojaki posadke ter zastopniki oblasti in je med svečanostjo vladalo ponosno navdušenje. Zaključena je bila s petjem popevk Revolucije.

V Logatcu

Ob 9. je bila ob prisotnosti zastopnikov vseh političnih, vojaških in civilnih oblasti odslužena slovesna maša za padle. Ob 10. je imel tovariš Umberto Cungi v bivši dvorani Sokola, ki je bila napolnjena z vojaki in ljudstvom, ob prisotnosti predstavnikov oblasti, med katerimi so bili generalni poveljnik vojaškega področja, komisar, nadzornik področja, vsi častniki in politični tajniki, govor o pomenu Pohoda na Rim. Nato so nadzornik področja in hierarhi posetili vojake v vojni bolnišnici ter jim izročili pozdrave Zveznega tajnika in ljubljanskih Črnih srajc, darove, cigarete in razne potrebne stvari.

V Metliki

Ob 15. je na glavnem trgu ob prisotnosti župana, poveljnika vojaške posadke, častnikov, kapitana javne varnosti, fašistov, predstavnikov GILL-a, duhovščine in raznih oddelkov posadke govoril I. senior Luigi Jezzi o pomenu 20. obletnice Pohoda na Rim in so bile njegove besede sprejete z velikim navdušenjem. Slavnost se je začela in zaključila s pozdravom Duceju, ki ga je odredil poveljnik občinskega GILL-a v Metliki.

V Velikih Laščah

Ob 8. so se zbrale na glavnem trgu Črne srajce 4. bataljona »Montagna« ter po en oddelek strojničarjev in topničarjev. Ob 8.30 so prispeli poveljnik posadke I. senior Gardini, častniki bataljona in ostale vojske, politični tajnik in odposlanec Zveze fašijev iz Ljubljane skvadrist Madori.

Poveljnik je najprej odredil pozdrav Kralju in Duceju ter se spomnil padlih. Tov. Madori je prečital poslanico Zveznega tajnika, nato pa je z vznešenimi besedami orisal veliki pomen Pohoda na Rim.

Poveljnik 4. bataljona Črnih srajc se je zahvalil Zveznemu tajniku za tovariško pozornost posadki ter je zaključil svoj govor z lepo pohvalo svojim vojakom, ki so v smelih akcijah očistili področje uporni kov. Proslava je bila zaključena s petjem Giovinezze.

V Kočevju

Ob 10. je civilni komisar tov. Sisgoreo v spremstvu političnega tajnika Giacomellija posetil poveljnika divizije ter mu izročil pozdrav Črnih srajc oddelkom vojske.

General Quarra se je ob prisotnosti načelnika glavnega stana polkovnika Fantina ter polkovnikov Bruna Spinellija in Ferrarija, poveljnika divizijskih oddelkov, zahvalil civilnemu komisarju za tovariška voščila.

Ob 10.30 so nadzornik področja, politični tajnik general Quarra in skupina častnikov odšli na novi sedež Dopolavora Oboroženih sil. Nato sta general in civilni komisar posetila vojaško bolnico, kjer je tajnik Fašija izvršil razdelitev denarnih zneskov, ki jih je poklonil Visoki komisar, in daril, ki jih je poslal Zvezni tajnik.

Ob 16. je imel v gledališču Dopolavora ob navzočnosti zastopnikov vojaških in civilnih oblasti tov. Sisgoreo slavnosten govor o pomenu Pohoda na Rim. Slovesnost se je končala s pozdravom Kralju in Duceju.

V Novem mestu

Tudi dolenjska metropola je svečano proslavila 20 letnico Pohoda na Rim in že v zgodnjih jutranjih urah se je vse mesto odelo v svečano obleko ter so iz vseh javnih in zasebnih poslopij vihrale državne trobojnice.

Proslava sama se je pričela ob 8. na trgu Littorio z dviganjem zastave. Temu svečanemu obredu so, kakor tudi vsem ostalim proslavam, prvikrat uradno prisostvovali člani in članice novomeškega Gilla v novih krojih. Ob 9. je bila nato na stadionu svečana služba božja, istočasno pa so se podali okrajni komisar konzul Mannu-Ricci, član zveznega direktorija dr. Alessani in politični tajnik g. Alfio Varini k generaloma poveljnikoma divizij »Isonzo« in »Alpskih lovcev« ter je konzul Mannu-Ricci ob prisotnosti častniškega zbora obeh divizij predal obema generaloma-poveljnikoma pozdrave Črnih srajc. Sledil je obisk vojaške bolnišnice z obdarovanjem ranjencev in obisk vojaških grobov na pokopališču s polaganjem venca.

Ob 11. se je zbralo vojaštvo in fašisti v Prosvetnem domu, ki je bil ves odet v državne in fašistične zastave. Svečanosti v Prosvetnem domu sta prisostvovala tudi oba generala poveljnika divizij »Isonzo« in »Alpskih lovcev« general Eksc. Cerrutti, okrajni komisar politični tajnik in zastopniki vojaških in civilnih oblasti. Kot slavnostni govornik je član zveznega direktorija dr. Alessani s toplimi in navdušenimi besedami slavil 20 letnico Pohoda na Rim ter prikazal trajnost te revolucije in logično zvezo med Pohodom na Rim in protiboljševiško vojno.

Popoldne je novomeški Dopolavoro priredil dve filmski predstavi, ob 14. za vojaštvo in ob 16. za člane Gilla in njihove starše. Ob 17. je nato godba divizije »Alpskih lovcev« priredila pred rotovžem promenadni koncert, ob 18. pa so bile svečane proslave zaključene s snemanjem zastave pred rotovžem ob sviranju državne in fašistične himne. Tudi temu svečanemu obredu je poleg vojaštva prisostvovalo mnogo občinstva in člani novomeškega Gilla v kroju.

Celotna proslava je napravila na vse prebivalstvo najgloblji dojem.

Gospodarstvo

Velik razmah italijansko-madžarske trgovine

V zvezi z nedavno sklenitvijo novega trgovinskega sporazuma med Italijo in Madžarsko, v katerem je določen obseg blagovne izmenjave v gospodarskem l. 1942-43, so zanimivi podatki, ki jih je pravkar objavil madžarski državni statistični urad o madžarski zunanji trgovini v prvem letošnjem polletju. Ta statistika kaže nov velik razmah italijansko-madžarske blagovne izmenjave.

Celotna vrednost madžarskega izvoza se je letos v prvem polletju povzpela na 499.7 milijona pengov (lani 304.7), celotna vrednost uvoza pa se je dvignila na 465.4 milijona pengov (306.8). Sorazmerno se je najbolj povečala **madžarska trgovina z Italijo,** kajti madžarski uvoz iz Italije se je v primeri z lanskim prvim polletjem potrojil. Narasel je letos v prvem polletju 150.0 milijona pengov (lani 50.7) in je dosegel enako vrednost kakor v vsem letu 1941, v letu 1940 pa je znašal šele 55.8 milijona pengov.

Tudi madžarski izvoz v Italijo se je skoro podvojil. Dosegel je v prvem polletju 89.9 milijona pengov (lani v prvem polletju 47.5) nasproti 113.8 milijona v vsem letu 1941 in 84.0 milijona v vsem letu 1940. Delež Italije v madžarskem uvozu se je letos v prvem polletju dvignil že na 32.2% (lani v prvem polletju 20.5%), medtem ko je na Italijo odpadlo 18.0% vsega madžarskega izvoza (lani v prvem polletju 14.4)%.

Tudi blagovna izmenjava v prometu z Nemčijo se je povečala in je znašal madžarski uvoz iz Nemčije v prvem polletju 225.2 milijona pengov (185.3), madžarski izvoz v Nemčijo pa 272 milijonov pengov (179.8). Navzlic temu je delež Nemčije v madžarskem uvozu nazadoval od 58.7 na 48.4%, pri izvozu pa od 60.0 na 54.4%. Povečal se je tudi blagovni promet s Češkomoravskim protektoratom in s Slovaško.

Madžarska trgovinska bilanca v prometu z Italijo je bila v prvem polletju pasivna za 60 milijonov pengov, ker je bil madžarski uvoz iz Italije precej večji kakor madžarski izvoz v Italijo. Ta okolnost bi bila v nedavnem italijansko-madžarskem trgovinskem sporazumu upoštevana in bodo v novem gospodarskem letu 1942-43 povečane količine madžarskega izvoza v Italijo, da se doseže kritje salda.

Inventar zalog racioniranih tekstilnih izdelkov, oblačilnih predmetov in obutve

Združenje industrijcev in obrtnikov za Ljubljansko Pokrajino opozarja vsa industrijska in obrtna podjetja (proizvajalce in konfesioniste), uvozna in izvozna podjetja, da morajo po odredbi Visokega komisariata v zvezi z uvedbo novih oblačilnih izkaznic sestaviti inventar zalog racioniranе obutve, oblačilnih izdelkov, oblačilnih predmetov, kovčegov in torb iz usnja **po stanju o polnoči na dan 31. oktobra 1942-XXI.** Inventar se bo moral sestaviti **ločeno za vsako podjetje, delavnico, skladišče, prodajalnico** itd., četudi se nahajajo v isti občini, in to na posebnih obrazcih **v treh izvodih** za vsako podjetje, delavnico odnosno skladišče.

Zaloge omenjenih predmetov se bodo morale vpisati v posebej za ta namen določene obrazce in sicer:

1.) obrazec št. 1 tkanine za obleke, podloge in za osebno perilo, 2.) v obrazec št. 2 konfesionirana oblačila, klobuki, rokavice in kravate, 3.) v obrazec št. 3 kožuhovino in konfesionirano osebno perilo, 4.) v obrazec št. 4 pletenine, nogavice, trgovsko prejo in čevlje, 5.) v obrazec št. 5 pa tkanine za pohištvo, tapete, kovčege, torbe iz usnja, tkanine za hišno perilo konfekcionirano hišno perilo, prejico za šivanje in vezenje. Slednjič se sestavi na posebni tiskovini še posnetek iz pravkar omenjenih prijav. Vsak izmed navedenih obrazcev, kakor tudi posnetek, mora biti sestavljen v treh izvodih.

Pozivajo se vsa prizadeta industrijska in obrtniška podjetja, da nujno naročijo v pisarni Združenja, Beethovnova ul. 10 potrebno količino ustrezajočih tiskovin za inventar.

Maksimalni cenik št. 8

V nedeljski številki smo na tem mestu navedli iz novega maksimalnega cenika št. 8, ki je veljaven od 2. t. m., nove maksimalne cene v trgovini na drobno. V naslednjem navajamo še nove maksimalne cene, ki veljajo v trgovini na debelo:

Cene na debelo so naslednje (vse franko skladišče prodajalca, vključno embalažo, izvzemši pri kisu, in vreče, brez trošarine):

1.) **Testenine** iz enotne moke 355 lir za stot; **enotna pšenična moka** 241.30 lire za stot (227.30), enotna **koruzna moka** 195 lir za stot; **riž** Splendor 272.75 lire za stot; **fižol** navadni 520 lir za stot (405), boljši 600 lir za stot (455).

2.) **Jedilno olje** (olivno) 1511.35 lire za stot; **slanina** osoljena 1567.25 lire za stot; **mast** 1473.65 lire za stot; **surovo maslo** 2650 lire za stot; **marmelada** v steklenih lončkih do 1 kg: I. vrste 1502 lire, II. vrste 1293 lire za stot; v posodicah iz lepenke do 1 kg, I. vrste 1310, II. vrste 1156 lir za stot; v posodah iz lesa ali drugega materiala do 1 kg, I. vrste 1210, II. vrste 1057 lir za stot, v posodicah iz lepenke od 1 do 5.5 kg, I. vrste 1103, II. vrste 948 lire za stot; v posodah iz lesa od 1 do 5.5 kg, I. vrste 1114, II. vrste 960 lir za stot; v čebričkih iz lesa od 6 do 25 kg, I. vrste 1032, II. vrste 875; **trda marmelada** v kosih po 50 g brutto 1152 lire za stot, po 100 g brutto 1094, po 250 g netto 1115, po 500 g netto 1063, po 1 kg netto 1018, po 5 kg netto 948 lir za stot; **marmelada s sadjem** v kosih trda v oblikah do 400 g, v parafiniranem papirju in kartonu za vsakih 100 kosov 596 lir; **paradižnikova konzerva,** dvakrat zgoščena, odprta ali v dozah 877.80 lire za stot, trikrat zgoščena 952.80 lire.

3.) **Kis:** 4% vinski 400 lir za hl, špiritni 250 lir za hl.

4.) **Mleko:** kondenzirano, zaboj z 48 dozami po 880 g 634.50 lire, zaboj z 48 dozami po 385 g 301.30 lire.

5.) **Sladkor:** sladkorna sipa 736 lir za stot, sladkor v kockah 749.20.

6.) **Drva mehka,** franko vagon postaja Ljubljana 23.40 lire za stot, franko skladišče mestne občine 28 lir za stot; **trda drva,** franko vagon postaja Ljubljana 27.50, franko skladišče mestne občine 32.10 lire za stot; **oglje** vilano in suho, franko vagon nakladalna postaja 90 lir za stot; **enotno milo** s 23 do 27% kisline 361 lir za stot.

Gornje maksimalne cene določajo v kategorični obliki mejo, pod katero se morajo stvarno gibati cene pri veletrgovcih in trgovcih na drobno; iz tega naravno sledi, da je mogoče prodajati nižje, kakor po maksimalni ceni, toda nikoli višje. Trgovci na drobno, ki nimajo v zalogi blaga cenejših vrst, so dolžni prodati potrošniku po isti maksimalni ceni enako blago višje vrste.

Cene na debelo je razumeti za blago franko skladišče prodajalca, brez trošarine (ki je vštet le v cenah za nadrobno prodajo). **Pri prodaji na debelo je cenik obvezen za vso pokrajino,** pri prodaji na drobno pa le za mestno občino ljubljansko, velja pa kot smernica pri urejevanju cen za okrajna načelstva, ki lahko za svoja območja določijo še nižje cene, vse popravke navzgor pa morajo predhodno predložiti v odobritev Visokemu komisarju.

Ta maksimalni cenik mora biti izobešen v vseh skladiščih, prodajalnah in obratovalnicah, ki prodajajo v njem navedeno blago, in sicer na vidnem in kupcu lahko dostopnem mestu. Prav tako morajo biti na posameznih predmetih, namenjenih za prodajo na drobno, listki z označbo cen. Isto velja za cenik sirov, ki ga je razmnožilo Združenje trgovcev v Ljubljani.

Dostava goriva na dom se sme zaračunati po 3 lire za stot. Tehtarina in kolek se računajo posebej. Enako se lahko računajo in izkažejo posebej državne takse pri dobavah javnim ustanovam.

Vsaka kršitev teh predpisov se bo preganjala kazensko po naredbi o cenah z dne 12. marca 1941 in ostalih zakonitih predpisih.

Blago, za katero so bile cene objavljene v prejšnjih maksimalnih cenikih, sedaj pa cene ne bi bile vsebovane v ceniku, se prodaja po prejšnjih cenah, če ni bila s posebno odločbo Visokega komisariata, odseka za določanje cen, odobrena za dotično blago drugačna cena.

Gospodarske vesti

= **Italijansko-nemški kongres za avtarkijo.** V Turinu vršijo priprave za italijansko-nemški kongres za avtarkijo. Kongres pripravljata Italijanski urad za razstavo avtarkičnih izdelkov in Društvo nemških inženjerjev. Ob otvoritvi bo podtajnik korporacijskega ministrstva predaval o avtarkiji in novih surovinah.

= **Italijanska rudarska družba bo izkoriščala ležišče manganove rude v bolgarski Trakiji.** Iz Sofije poročajo, da je ministrski odbor za rudarstvo pooblastil bolgarskega trgovinskega ministra, da se pogaja z družbo Azienda de Minerali Metallici Italiani (A. M. M. I.) v Rimu glede izkoriščanja ležišč manganove rude pri Drami. Trgovinski minister je dobil pooblastilo za sklenitev pogodbe.

= **Italijansko-nemška družba za svilo v Atenah.** Z glavnico 10 milijonov drahem je bila ustanovljena Italijansko-nemška družba d. d. za svilo, ki bo skrbela za pospeševanje svilogojstva v Grčiji in bo prevzela znanstvene, kmetijske, industrijske in trgovinske naprave, ki so s tem v zvezi. Predsednik družbe je Carlo Mario Zanotti, podpredednik pa dr. Hermann Schneider.

= **Ureditev gospodarskih in finančnih vprašanj Grčije.** V Atene sta prispela izredni pooblaščenec poslanik d'Agostino in nemški izredni pooblaščenec poslanik Neubacher, ki bosta skupaj urejevala z zasedbeno oblastjo in grško vlado gospodarska in finančna vprašanja Grčije, predvsem vprašanja stabilizacije gospodarskih in finančnih razmer. Medtem ko so lani po končani vojni na Balkanu grški državni dohodki v občutni meri nazadovali, je letošnje leto prineslo zopet znatno povišanje teh dohodkov. Tako so državni dohodki, ki so zastavljeni za inozemska posojila, narasli v prvem polletju na 6508 milijonov drahem (lani 1909), med njimi dohodki od tobačnega davka na 3847 milijonov drahem (981) in dohodki od taks na 617 milijonov drahem (11).

= **Iz trgovinskega in zadružnega registra.** Izbrisani sta bili zaradi končane likvidacije tvrdki: »Arbor«, lesna trgovska in industrijska d. d. in tvrdka Manufaktura Novak, družba z o. z. v Ljubljani. Ker sploh ni pričela poslovati je bila izbrisana tvrdka Brata Javornika, industrija in trgovina z lesom v Ljubljani. — V zadružnem registru je bila vpisana sprememba pravil Nabavljalne zadruge Gasilske zajednice v Ljubljani, ki je spremenila besedilo zadruge v **Gasilska nabavljalna zadruga** za Ljubljansko pokrajino; izbrisani so bili člani upravnega odbora Josip Drobne, Franc Guček in Alojzij Vogelnik, vpisani pa inž. Franc Dolenc, Franc Rozman, poveljnik poklicnih gasilcev in Franc Mežek, vrtnik.

= **Iz gorenjskega trgovinskega registra.** Vpisale so se nastopne tvrdke: Anton Saunik, mehanična pletilnica v Škofji Loki; Mayer & Co., izdelovanje kleklanih čipk, zastorov, pokrival itd., Bled (osebno jamčeči družabniki Emmerich Mayer star., trgovec na Bledu, Emmerich Mayer ml., trgovec v Ljubljani, Edda Gabler roj. Mayer na Bledu); »Nikra« mehanična tkalnica v Kranju (lastnik J. Koljaš ml.); Josip Koljaš & sinovi, tekstilna barvarna, Kranj; Avgust Klabus, trgovina z železnino, barvami in sportnimi potrebščinami in gradbenim materialom na Jesenicah; A. Kaschmann, nasl., trgovina z železnino v Škofji Loki, lastnica Marija Ferjan; Avgust Potočnik, trgovina z mešanim blagom, železnino, barvami, steklom in porcelanom, Škofja Loka; Kavalša, izdelovanje igrač, J. Zajc & Co., Domžale (družabnika Ivan Podržaj, trgovec, in Ivan Zajc, mizar, oba iz Domžal).

= **Davčne olajšave za petrolejske družbe na Hrvatskem.** Hrvatska vlada je izdala zakonsko odredbo, po kateri dobe petrolejske družbe, ki izsledujejo ali črpajo nafto, davčne olajšave in davčno prostost. Od novih navrtanih sond in proizvodov teh sond 15 let ni treba plačati davkov. Podjetja dobe za 15 let carinsko prostost za uvoz potrebnih strojev in instrumentov. Samoupravni davki podjetij se maksimirajo na 20 odstotkov osnovnega davka.

= **Madžarski proračun.** Za leto 1943 je madžarski finančni minister sestavil proračun, ki predvideva 4247 milijonov pengov izdatkov in 4047 milijona pengov dohodkov. Zadnji predvojni proračun je znašal 1334 milijonov pengov; medtem je seveda prišlo do priključitve Južne Slovaške, Karpatske Ukrajine, Severne Sedmograške ter Bačke in Baranje.

= **Obdelovalni načrt za Srbijo.** Srbska vlada je v zadnjih mesecih izdala številne ukrepe z namenom, da se v prihodnjem letu zagotovi obdelava vsakega koščka zemlje. Do 30. oktobra so morali kmetje prijaviti ozimne posevke, do 1. februarja pa bodo morali prijaviti predvidene pomladne posevke. Če kmet prijave ne izvrši, se zemlja prepusti drugim osebam v obdelavo, ne da bi lastnik lahko zahteval odškodnino. Občine, ki imajo lastno zemljo, morajo po 5 ha zemlje prepustiti vsaki šoli. To zemljo bodo obdelovali učenci. Za vsak okraj je izdelan obdelovalni načrt za nekatere pridelke, ki predpisuje vsakemu kmetu določeno površino za setev. Kršitve obdelovalnega načrta se kaznujejo z denarno kaznijo in prisilnim delom. Obdelovalni načrt predvideva med drugim, da bo znašala v letu 1942-43 s pšenico posejana površina 500.000 ha. Setev se bo morala izvršiti do konca novembra. Kmetijski minister je površino, na kateri je treba posejati s pšenico, razdelil po srezih in občinah, ki so površino razdelili na posamezne kmetovalce. Vsak kmetovalec je dolžan posejati površino, ki mu je določena.

= **Velike spremembe v gospodarski strukturi Vzhodne Azije.** Po japonski zasedbi vzhodnoazijskega prostora so v teku dalekosežne strukturne spremembe v proizvodnji teh dežel. Za anglosaške sile pomeni zavzetje vzhodnoazijskega prostora izgubo 90% svetovne proizvodnje surovega kavčuka in pretežnega dela svetovne proizvodnje kositra in drugih kovin. Proizvodnja Vzhodne Azije bo v bodoče služila predvsem Vzhodni Aziji sami. Prvotni načrt, po katerem naj bi se omejila proizvodnja kavčuka, je bil opuščen, ker je potrošnja Japonske same znatna in ker bo po vojni svetovna potrošnja znatno narasla. Omejena pa bo proizvodnja sladkorja zlasti na Javi, ki se bo v bodoče posvetila predvsem bombažnim kulturam. Vzhodna Azija je morala doslej uvažati iz Amerike znatne količine bombaža, ki pa se lahko v Vzhodni Aziji s pridom prideluje. Za bombažne kulture pridejo v poštev tudi Indokina, Siam, Filipini, Nizozemska Indija in Nova Gvineja. V Mandžuriji predvideva načrt znatno povečanje proizvodnje volne. Izkoriščanju rudnega bogastva posveča Japonska posebno pažnjo. Rudniki kositrove rude zopet obratujejo, prav tako rudniki bakra in železne rude. Povečana bo proizvodnja boksita. Vsi ti ukrepi bodo znatno spremenili celotno sliko svetovne proizvodnje najvažnejših surovin. Ne bo prvikrat v zgodovini proizvodnje surovin, da se težišče proizvodnje prenese iz enega dela v drug del sveta. Tako je na primer kava prispela šele v 19. stoletju iz Arabije v Brazilijo in v ostalo Južno Ameriko. Kavčukovo drevo pa se je iz Brazilije preselilo v ekvatorialno področje jugovzhodne Azije. Tobak je imel prvotno svojo domovino v Ameriki in je od tod prišel v Evropo in v Nizozemsko Indijo. Po sili razmer se slične strukturne spremembe pripravljajo tudi v Južni Ameriki. Južna Amerika se zopet posveča pridobivanju kavčuka in bombaža namesto proizvodnje kave, ki se težko proda.

Izpred vojnega sodišča

Vojaško vojno sodišče vrhovnega poveljništva Oboroženih sil za Slovenijo in Dalmazijo, odsek Ljubljana, je izreklo naslednjo sodbo v zadevi proti:

1. **Bokalju Valentinu,** sina Ivana in Marije Vrhovec, roj. 5. VI. 1923 v Gradcu pri Litiji) (ozemlje, zasedeno po Nemcih), mehaniku, bivajočemu v Ljubljani, Celovška 53, nahajajočemu se v zaporu in

2. **Novak Mariji,** hčeri neznanega očeta in Marije Novak, roj. v Škocjanu (Ljubljanska pokrajina) 3. III. 1916, šivilji, stanujoči v SK. Hermes, nahajajoči se v zaporu.

Obdolžena sta bila a) sodelovanja pri umoru (čl. 110, 577, št. 3. k. z., ker sta v istih časovnih in krajevnih okoliščinah 2. junija 1942 ob sodelovanju drugih oseb povzročila smrt fašista Zito Nicole; b) prevratne združbe in propagande (čl. 4. in 5. Ducejeve naredbe z dne 3. X. 1941), ker sta v istih okoliščinah v Ljubljani 9. VII. 1942 sodelovala pri združbi, naperjeni za nasilni prevrat političnega in socialnega reda, vršeč propagando; c) sodelovanja v oboroženem krdelu (čl. 16. Ducejeve naredbe z dne 3. X. 1941), ker sta v istih krajevnih in časovnih okoliščinah sodelovala pri oboroženem krdelu z nameni, označenimi v prejšnji točki; d) napada proti varnosti države (čl. 2. Ducejeve naredbe z dne 3. X. 1942), ker sta z namenom, izvršiti napad proti varnosti države, v istih okoliščinah izvršila čine, ki so povzročili pustošenje, uničevanje in nered na aneksiranem ozemlju; e) nedovoljene posesti orožja in municije (čl. 2. Ducejeve naredbe z dne 24. X. 1942), ker sta imela in nosila brez predpisanega dovoljenja merodajne oblasti orožje in municijo.

Novak Marija je obtožena razen tega: a) sleparstva, ker je v razdobju okoli meseca junija 1942 ponaredila svojo delavsko knjižico št. 00112/56, da bi se izognila preiskavam italijanske policije; b) krivega pričevanja (čl. 995 k. z.), ker je 21. VI. 1942 v Ljubljani ob aretaciji in kasneje pri zaslišanju navedla javnim uradnikom napačne osebne podatke, trdeč, da se piše Novak Jožefa pok. Franca, namesto Novak Marija neznanega očeta.

Bokalj Valentin pa sokrivde pri atentatu na življenje pripadnikov policije (čl. 110, k. z. in čl. 7. Ducejeve naredbe dne 3. X. 1942), ker je v Ljubljani 9. julija 1942 okoli 9. ure izvršil napad v družbi z neko drugo osebo, ki je ostala neznana, na agenta javne varnosti Italijana Evgena Pollastrellija ter ga z nekoliko streli iz pištole opetovano težko ranila.

Iz teh razlogov je sodišče **Bokalja Valentina** na temelju zakona spoznalo za **krivega** zločina soudeležbe pri umoru z obtežilnimi okoliščinami prevratne združbe in oboroženega krdela, ter ga obsodilo na **smrt** ter na objavo sodbe v izvlečku v »Piccolu« v Trstu in v »Jutru« v Ljubljani, oprostilo pa ga je krivde drugih zločinov zaradi nedostatkov dokazov.

Sodišče je spoznalo na temelju zakona **Novak Marijo za krivo** prevratne združbe in oboroženega krdela ter jo je kot tako obsodilo v **dosmrtno ječo,** na plačilo stroškov in na posledice s preklicem opravljanja javnih služb z zakonitim predpisom in na objavo sodbe v izvlečku na stroške stranke v »Piccolu« v Trstu in v »Jutru« v Ljubljani.

Sodišče ni postopalo proti obtoženki glede ponarejanja in krivega pričevanja, ker sta zločina zaradi pomilostitve ugasnila.

Obtoženka je bila oproščena obtožbe zaradi prevratne propagande zaradi pomanjkanja dokazov in zločinov napada proti varnosti države ter zaradi nedovoljene posesti orožja, ker ni izvršila teh zločinov.

Ljubljana, 26. oktobra 1942-XX.

EL HAKIM

(ZDRAVNIK)

Tak je naslov romana, ki bo v prvi polovici novembra izšel kot druga knjiga v zbirki »Dobra knjiga«. Roman bo obsegal okrog 300 strani in spada med najnovejša in najboljša dela slovitega švicarsko-nemškega pisatelja J. Knittla, katerega pozna po nekaterih prevodih že tudi naša čitajoča publika. Roman obravnava življenje v sodobnem Egiptu in je že prešel v svetovno zgodovino.

Naročite se na romane DK!

Če si hočete zagotoviti to odlično Knittlovo delo po izredno nizki ceni, se naročite na zbirko »Dobro knjigo«, če še niste njen naročnik. Nove naročnike sprejemamo le še, dokler je na razpolago še kaj izvodov prve knjige, Mire Pucove izvirne [illegible] romana »Tiha voda«.

Pogoji za naročbo

Naročilo velja za eno četrtletje, torej sedaj za mesece oktober, november in december. Vsak mesec izide en roman.

Naročnina se lahko plačuje mesečno in znaša za one naročnike, ki so obenem naročniki »Jutra« ali »Slov. naroda«, 8 ali 18 lir, za ostale naročnike pa 9 ali 20 lir na mesec, torej za eno knjigo. Prva cena velja za broširano, druga pa za v platno vezano knjigo.

Naročila sprejemajo uprava in inkasanti naših listov.

Iz Srbije

Nemška stanovska društva v Srbiji. S posebnim dekretom srbske vlade je bilo dovoljeno ustanavljanje nemških stanovskih društev v Srbiji, katerih člani lahko postanejo samo pripadniki nemške narodnostne skupine. Prav tako kakor srbska stanovska društva imajo tudi nemška pravice juridičnih oseb in lahko zbirajo sredstva za svoje poslovanje. Organizacija in delovne naloge novih društev bodo urejene s posebnim pravilnikom.

Radio Ljubljana

TOREK, 3. NOVEMBRA 1942-XX

7.30: Slovenska glasba. 8.00: Napoved časa; poročila v italijanščini. 12.20: Plošče. 12.30: Poročila v slovenščini. 12.45: Pesmi in napevi. 13.00: Napoved časa; poročila v italijanščini. 13.10: Pet minut gospoda X. 13.15: Poročilo Vrhovnega Poveljstva Oboroženih sil v slovenščini. 13.17: Koncert radijskega orkestra, vodi dirigent D. M. Šijanec. Simfonična glasba. 14.00: Poročila v italijanščini. 14.15: Orkester vodi dirigent Petralia. 14.15: Poročila v slovenščini. 17.15: Koncert kvarteta EIAR. 19.30: Poročila v slovenščini. 19.45: Poročila v italijanščini. 20.00: Napoved časa; poročila v italijanščini. 20.20: Komentar dnevnih dogodkov v slovenščini. 20.30: Vojaške pesmi. 20.45: Četrt ure za tvrdko Viritas. 21.00: Narodne pesmi, vodi dirigent Zeme. 21.30: Glasbo Franka Alfana izvajata sopranistka Paola Della Torre in čelist Benedetto Mazzacurati. 22.15: A. Nicotera: Pogovor s Slovenci. 22.25: Koncert šramla Ljubljana. 22.45: Poročila v italijanščini.

Tiho in dostojno smo počastili pokojne

Ljubljana, 2. novembra

Tudi letos je Ljubljana na praznik Vseh svetnikov počastila svoje pokojnike z vso prisrčno pobožnostjo. Jutranji naliv je v teku dopoldneva popustil, vendar so se manjši nalivi ponavljali še v prve popoldanske ure. A nato je posijalo sonce, ki je omogočilo, da so trume poromale k Sv. Križu, priravnale obilni cvetni kras, prižgale svečke in pomolile za pokoj svojih dragih.

Sprehod med grobovi pri Sv. Križu je nudil res nekatere krasne prizore. Res da ni na vsakem grobu gorela svečka, ker so se nekateri zanašali, da jih bodo lahko kupili na stojnicah pri Sv Križu, toda tam so bile že zgodaj popoldne razprodane. A cvetja ni manjkalo na nobenem grobu. Posamezni grobovi so bili kar zasuti s cvetjem in zelenjem, nabranim največ na domačem vrtu. Posebno učinkoviti pa so bili na mnogih grobovih šopki dragocenih, bohotnih krizantem. Drugod so pričali o vroči ljubezni do pokojnika krvavo rdeči nageljni.

Kdor nima pokojnika pri Sv. Križu, se je oddolžil spominu svojih pokojnih, ki počivajo v domačem kraju ali bogve kje na tujem, s tem, da je prižgal svečko v kapelici Sv. Križa. Tu je letos tudi duhovščina opravila zadušne molitve. Pri železnem križu sredi starega pokopališča je prav tako utripalo popoldne vedno več svečk. Ko se je zmračilo in so se množice v dolgi procesiji vračale v mesto, je pokopališče nudilo edinstveno sliko. Še zlasti veličasten je bil zvečer pogled na žale, ki so bile tudi letos vse razsvetljene in so žarele v mrak kakor pravljičen grad. Tožno opominjajoče se je v večer oglašala pesem zvonov. Od zapada so se zvečer nad Ljubljano spet zgrnili gosti črni oblaki in je začelo polagoma spet deževati. Kljub temu so šele poslednji tramvaji odpeljali v Ljubljano zadnje častilce. Kar se prometa tiče, je treba reči, da je bil popolnoma v redu. Tramvaji so bili vsi dobro zasedeni; maloželezniška uprava je postavila v službo zadostno število rednih in priklopnih voz.

Mnogi obiskovalci Sv. Križa so se zglasili tudi na žalah, ki jih vselej radi obiščejo, nakar jih pot povede v ta del Ljubljane. Tokrat so v kapelici Sv. Nikolaja kropili uglednega pokojnika, ki je tik pred praznikom Vseh svetih odšel za svojo ljubljeno ženo. Pokojni vseučiliški profesor inž. Igo Pehani je počival v težki črni krsti, ki so jo krasili lepi venci, poklonjeni od svojcev in sorodnikov. Z ljubljanske univerze je pokojniku v čast plapolala črna zastava.

Splošno je znano, kako visokega pomena je čaščenje pokojnih v Italiji in kako se odlikujejo posamezna pokopališča s krasnimi nagrobniki. Videti je bilo, da vzbuja tudi ljubljansko pokopališče z žalami vred polno občudovanje.

Tudi Navje, počivališče naših zaslužnih mož, je bilo kakor vsako leto v obilnem cvetnem krasu in v žaru sveč. Prav tako so bila dostojno okrašena ostala ljubljanska pokopališča: Na Viču, v Dravljah in pri Božjem grobu v Štepanja vasi. Tudi tod je bilo polno ljudi. Skupna zadušnica za vse pokojne pa je bila danes, na dan Vernih duš v frančiškanski cerkvi. Zbralo se je mnogo vernikov. Marsikdo je v teku dneva vnovič poromal k Sv. Križu, še zlasti pa se je popoldne zbrala gosta množica k pogrebu vseuč. prof. inž. Pehanija.

Ozračje se kljub ponovnim nalivom še ni ohladilo in ker ni slane, se grobovi in vrtovi nadalje kitijo s cvetjem. Po nedeljski jutranji temperaturi 8.6° C je popoldne doseglo živo srebro ob toplem vremenu 17.9° C; noč je bila mlačna in v ponedeljskem jutru je živo srebro zabeležilo 8.2° C. Barometer, ki je v noči od sobote na nedeljo naglo padal, se je v pretekli noči spet dvignil in nam napovedovalec vremena v Zvezdi prerokuje še nadalje lepo vreme.

Vzhodna fronta: Sovjetski protiletalski topovi na motornih vozilih, ki jih je napol uničila italijanska aviacija

V spomin inž. Igu Pehanu

Včeraj popoldne je iz kapelice sv. Nikolaja na žalah poromal v svoj ozki večni dom pri Sv. Križu vseuč. prof. inž. Ivo Pehani. V ponedeljskem »Jutru« smo opisali njegovo življenje in delo, v naslednjem pa objavljamo še spominski prispevek iz kroga njegovih ožjih prijateljev in sodelavcev.

Rudarskemu oddelku naše univerze je smrt v zadnjem letu iztrgala že drugo strokovno moč — po smrti nepozabnega znanstvenika V. Nikitina obžalujemo to pot nenadno smrt zvestega in iskrenega sodelavca rudarskega inženirja in rednega profesorja Iga Pehanija.

Na naši univerzi je začel sodelovati že l. 1921. kot predavatelj rudarskega prava na tehniški in juridični fakulteti. To svoje delo je opravljal poleg redne službe pri rudarski nadzorni oblasti, kjer je bil močno zaposlen. Leta 1929 pa je bil poklican, da vsa svoja izkustva, ki si jih je pridobil po rudnikih in premogovnikih in v državni nadzorni službi, posveti za vzgojo rudarskih inženirjev kot profesor tehničnega rudarstva.

Z vso vnemo se je vpregel v to za državo in narod važno vzgojno delo, vendar ni nikdar pretrgal s praktičnim delom. Kot sad svojega znanstvenega dela je objavil vrsto strokovnih člankov: »Kontrola zračenja v rudnikih«, »Rudarsko gospodarstvo in naša zakonodaja«, »Naše rudarsko pravo«, »Pripombe k načrtu rudarskega zakona«. Zaradi svojega ugleda je bil povabljen kot sodelavec od vrhovne rudarske oblasti, da prouči vzroke velike rudniške katastrofe leta 1934. v Kaknju. Rezultate te preiskave je objavil tudi v posebni razpravi rudarski javnosti.

Zaradi izrednega zanimanja za napredek svoje stroke in celega rudarskega oddelka, ki mu je bil tako pri srcu, so ga tovariši izvolili tudi za predstojnika oddelka. V tem svojstvu je zastavil vse sile za izgraditev nove stavbe za rudarski oddelek. Z neverjetno žilavostjo in požrtvovalnostjo se je te naloge lotil in v tem že dosegel vidne uspehe. Pripravil je vso opremo, da bi v novih prostorih razvil delovanje svojega instituta za tehnično rudarstvo. Razvoj njegovega instituta in zgradba rudarskega oddelka bosta trajen pomnik njegovih zasnov in dela.

Svojim dijakom je bil resen in vesten vzgojitelj. Vsi ga bodo ohranili v blagem spominu.

Rajnki se je rodil l. 1886. v Topuskem, študiral je pravo na univerzi na Dunaju in rudarsko visoko šolo v Leobnu, kjer si je pridobil inženirsko diplomo. V prejšnji vojni je bil dve leti na fronti, bil ranjen in nato vodil več rudnikov pod vojaško upravo. Ob koncu vojne je bil krajši čas v privatni službi, medtem v Hrastniku, in l. 1920. je vstopil v državno službo.

Zapustil nas je še poln energije in volje do dela. Daleč od svojih je zvedel o smrti ljubljene žene. Napori in težki udarci usode so ga hudo prizadeli. Vse svoje življenje je vestno delal.

Hvala mu in trajen spomin. Naj počiva v miru!

Naročite se na romane Dobre knjige!

Prehod v zimski čas

Ljubljana, 2. novembra.

Prehod v redni zimski čas se je izvršil v Ljubljani brez vsakršnih pretresljajev. Nekateri so uredili ure že v nedeljo zvečer, drugi pa so si prihranili to majhno naslado za ponedeljsko jutro, ko so se zbudili ob osmih pa so lahko potisnili kazalca za celo uro nazaj in hitro še malce zadremali. Seveda pa je bil ta dobiček le enkraten, kajti dobro in vsem koristno bo, če pri vstajanju in delu ostanemo pri starem, kakor smo se tega ravno lepo navadili.

Na prvi pogled je prehod od poletnega k zimskemu času docela preprost. In vendar izhaja iz tega cela vrsta problemov, ki so važni ne samo teoretično, temveč tudi praktično. Zaradi tega mora ta ura biti natančno označena, da bomo vedeli, kaj se je zgodilo v tretji jutranji uri po poletnem času in kaj v drugi tretji jutranji uri po normalnem času. Strokovnjaki, ki se s tem bavijo, označujejo ti dve uri takole: »2 A 1 minuta do 2 A 59 minut« in »2 B 1 minuta do 2 B 59 minut«. Ta oznaka je n. pr. lahko pravno pomembna, kadar je treba določiti uro rojstva ali smrti. Marsikateri novi državljan, ki je to noč in to uro prišel na svet, bo imel vpisano morda takole: »Rodil se je 2 A 30 minut«. Tako bo lahko vedel vse svoje življenje, da se je rodil tisto noč, ko smo poletni čas spet zamenjali z zimskim časom.

Še večjega pomena je ta časovni premik za tiste, ki so ponoči zaposleni. Delovni čas jim je bil podaljšan za celo uro. Za to prejmejo plačilo. Ob ponovni uvedbi poletnega časa pa bodo zato prikrajšani za eno uro zaslužka.

In kako je z evropskim železniškim prometom. Termin za ponovno uvedbo srednjeevropskega časa je bil tako izbran, da sovpada z uvedbo novega voznega reda, v katerem je bil normalni čas že upoštevan. Da pa so vlaki, ki so dne 1. novembra krenili na pot še po poletnem času, zašli v normalni čas in da so predvsem dosegli priključke, so morali to noč nekje počivati celo uro in počakati, da je prišel njihov pravi čas. Ker so vse evropske države ravnale enako, kakor je ukrenila nemška železniška uprava, je promet potekal brez motnje.

Že iz teh praktičnih ukrepov spreviđimo, da čas ni tako lahkotna reč kakor si misli ta ali oni. Čas je različen v raznih krajih. Svojčas so v Nemčiji morali potniki na vsakem kolodvoru uravnavati svoje ure. To je bila doba, ko se je upošteval čas posameznih krajev. Zmeda je bila velika in je postajala še večja, čim bolj je rasel promet. V 80 letih preteklega stoletja so zatorej bili po Evropi prisiljeni, da razmotrijo enotni čas. Leta 1883. je bilo v Washingtonu sklicano zasedanje, na katerem je bila Evropa razdeljena v tri časovna področja, v srednjeevropsko, v zapadno- in v vzhodnoevropsko. Srednja dolžinska stopnja vsake cone je časovni poldnevnik (meridijan), to se pravi, kadar gre čezenj sonce, je poldne in ta časovna določba velja za vse območje ne glede na krajevni čas. Časovni meridijan za srednjeevropski čas je 15. dolžinska stopnja vzhodno od Greenwicha. Vzemimo naslednji primer: mesto Gorlice leži na tej širinski stopnji, Dunaj leži nekaj več kakor stopinjo bolj vzhodno, to se pravi Sonce doseže svoje najvišje stanje na Dunaju za kakih 5 minut prej in je torej na Dunaju poldne 5 minut prej kakor na 15. širinski stopnji. Kljub temu zvoni na Dunaju poldne šele takrat, ko je Sonce prešlo 15. širinsko stopnjo. To je le majčken krajevni problem časa, s kakršnimi se bavi znanost. Kadar gre za ure in dneve in kadar se dnevi kopičijo v tedne, mesece in leta, tedaj pa nastanejo zapletki, ki za našo zemeljsko oblo še daleč niso enotno rešeni. Pomislimo samo na raznolikost koledarjev in na to, da ima tudi mesec pri razporeditvi časa svojo vlogo.

Kakor koli: vprašanje prehoda od poletnega v normalni čas je rešeno. Naravnali smo ure in čas bo v redu potekal dalje do 29. marca 1943, ko bo ob 2 zjutraj spet nastopil poletni čas.

Kako uporabimo mehke zeljnate glave

Ko meščani sedaj spravljajo pridelke s svojih njivic in vrtov, z obžalovanjem ogledujejo zelje in ohrovt. Res, če bi vse sadike naredile glave, bi bilo pridelka dovolj, tako pa ga bo šlo več ko polovica v izgubo. Mnoge glave so namreč ostale mehke in zelene. Kaj z njimi? Za kisanje so nepripravne, ker jih ne moremo naribati, obdržale se pa surove tudi ne bodo. Neuporabno pa tako zelje ni, nasprotno, spravimo ga lahko tako, da nam bo pozimi služilo kot okusna prikuha. Vrednost pa bo toliko večja, ker bomo dobili polnovredno hrano iz pridelka, ki smo ga smatrali za odpadek.

Priprava je poceni, porabimo lahko vse zelene in mehke zeljnate in ohrovtove glave ter vse posamezne poganjke že v poletju porezanih glav.

Glave porežemo na kratko ter odstranimo vse slabe liste. Vržemo jih v lonec s kipečo vodo, kjer jih pustimo tako dolgo, da voda ponovno zavre. Nato jih hitro poberemo iz lonca in jih damo na rešeto, da se dobro otečejo. Medtem pripravimo posodo, v katero bomo zelje vložili. Primerna je vsaka posoda, najboljši so pač škafi oz. sodčki. Dno posode obložimo z listi skisanega zelja in vlagamo prekuhano ter dobro odtečeno zelje v plasteh vanjo. Plast zelja potresemo s kumino in soljo ter dodamo nekaj jabolčnih rezin. Nanjo pride nova plast zelja, ki jo zopet enako potresemo itd., dokler ni posoda polna. Glave moramo vlagati na trdo. Vrhnjo plast prekrijemo z listi, nanje damo prtič ali otiračo iz grobega platna, preko vsega pokrov iz deščic; vse skupaj obtežimo s kamni. Kisati pustimo zelje nekaj tednov, prav tako, kot če pripravljamo navadno kislo zelje, le da moramo imeti to zelje za časa kisanja v nekoliko toplejšem prostoru (cca 18° C). Ko se zelje skisa, odstranimo kamne, pokrov in prtič ter vse skupaj dobro umijemo. Prav tako umijemo tudi rob posode. Ko to opravimo, pokrijemo vse kot je bilo. Zelje potem hranimo v zračnem in hladnem prostoru, vendar temperatura ne sme pasti tako globoko, da bi zelje lahko zmrznilo.

Uporabljamo ga za kuho kot običajno kislo zelje, ali pa ga narezanega s čebulo in oljem jemo kot solato.

Živahna kupčija z jabolki na Dolenjskem

V sadjereji Ljubljanske pokrajine je novomeški okraj na najvidnejšem mestu in posebno njegove vinorodne lege so naravnost idealne tudi za sadjerejo. Poleg živinoreje, gozdarstva in vinogradništva je donašala dolenjskim kmetovalcem lepe in redne dohodke sadjereja, ki se je posebno v povojni dobi pričela močno širiti po novomeškem okraju. Sadjarstvo pa nikjer ni tvorilo edine in glavne gospodarske panone našega kmeta, zato mu je dolenjski kmet posvečal le majhno pažnjo. O negi drevja in o njegovem gnojenju, škropljenju in čiščenju je bilo na Dolenjskem do pred kratkim le malo znanega.

Po zadnjih statistikah je od poldrugega milijona sadnih dreves v pokrajini v novomeškem okraju 539.133 ali dobra tretjina. Od tega števila je zopet dobra tretjina nerodnih, ker so bila zasajena komaj v zadnjih letih, kar dokazuje velik napredek sadjereje v okraju in obeta za bližnjo bodočnost še večjo poživitev sadjarstva. Daleko najmočneje pa so v okraju zastopane jablane, vendar njih kvaliteta še ni vedno in povsod zadovoljiva in ustrezljiva. Trenutno je od 280.000 jablan v pokrajini 130.259 v okraju. Posebno razveseljivo je, da sadijo dolenjski sadjerejci sedaj le žlahtnejše sorte in prinašajo od leta do leta na trg lepše sadje. Letos so jablane izredno dobro obrodile in je sedaj kupčija z jabolki na višku, saj predstavlja danes jabolko pravi narodni sad. Vsaka družina se skuša z njimi preskrbeti čez zimo. Cena jabolkom pa je letos za producente tudi izredno ugodna, zaradi česar dolenjski kmet še toliko raje proda svoje sadje.

Pri nakupovanju in izvozu jabolk je najbolj delavno novomeško skladišče ljubljanske Kmetijske družbe, ki sedaj kar na veliko zalaga Ljubljano z jabolki. Kmetijska družba izvaža lepo blago, ki se bo dolgo držalo tudi preko zime in to največ: dolenjske voščenke, kanadke, bobovce, zlate parmene, mošancgarje in druge žlahtne vrste. Največ sadja nakupuje Kmetijska družba v Šmarjeti, Škocjanu, Št. Jerneju, Mirni peči, neposredni novomeški okolici, kjer je sadje posebno v tipičnih vinorodnih legah kaj dobro obrodilo. Doslej je Kmetijska družba odposlala v Ljubljano že deset vagonov jabolk, s čimer je seveda zelo ustregla Ljubljančanom. Poleg Kmetijske družbe pa sta tudi Gospodarska zveza in Prostovoljna milica izvozili manjše količine jabolk v Ljubljano.

Nakupovanje in izvoz jabolk se še vedno nadaljuje. Dolenjski kmet rad proda svoje sadje, saj predstavlja danes ta izkupiček njegove skoraj edine dohodke. Z velikimi nakupi in prodajo sadja pa Kmetijska družba na eni strani pomaga našim kmetom, na drugi strani pa omogoča tudi nižjim slojem preskrbo s tem dragocenim sadežem, ki je danes zaželen v vsaki meščanski hiši.

Narodno gledališče

DRAMA

Torek, 3. novembra: zaprto

Sreda, 4. novembra: ob 16.: **Hamlet.** Red B

Četrtek, 5. novembra: ob 16.: **Šestero oseb išče avtorja.** Red A

*

Prihodnja dramska premiera bo drama Henrika Ibsna: »Gradbenik Solnes«. Delo spada v dobo, ko je ustvarjal dramatik dela s simbolističnimi potezami. Igra je drama starajočega se gradbenika, močnega človeka, ki stoji na vrhuncu svojih uspehov; pridobil si jih je s svojo brezobzirnostjo nasproti drugim. Simbol mladosti in poosebljena mladost, Hilda, pride izterjat obljubljeni »grad«. Konflikt starajočega se moža, ki se zave storjenih življenjskih napak in hoče zaživeti svojo drugo bolj pošteno mladost, vodi do končnega obračuna. Drama je več ko subjektivna zgodba, v njej so zajeti kompleksi ljudi, njen značaj je občečloveški. Igro bo zrežirala Marija Vera.

OPERA

Torek, 3. novembra: ob 16.: **Gasparone.** Opereta. Izven. Cene od 24 lir navzdol

Sreda, 4. novembra: ob 16.: **Traviata.** Red Sreda

Četrtek, 5. novembra: ob 16.: **Don Pasquale.** Red Četrtek

*

K. Millöcker: »Gasparone«. Opereta v treh dejanjih. Osebe: guverner — Anžlovar, grofica Carlotta — Ivančičeva, župan Nasone — Zupan, Sindulfo, sin — Rus, Erminio — Sladoljev, Benozzo, krčmar — M. Sancin, Sora, spletična — Barbičeva, Massaccio, tihi tepec — B. Sancin, Luigi — Pianecki, Tonio — Marenk, častnik — Jelnikar, sluga — Simončič. Dirigent: B. Simoniti, režiser in koreograf: ing. P. Golovin, inscenator: ing. E. Franz. Solo plešejo: Bravničarjeva, Japljeva, Kürbos in Pogačar.

DOBER ODGOVOR

— Včeraj sem vam dal liro, danes ste pa že zopet tu! — se zadere gospod na berača.

— Eh, kaj hočemo, najel sem avto in se odpeljal na večerjo, potem sem pa zavil še v kino in bilo je po denarju, ki ste mi ga dali vbogajme.

KULTURNI PREGLED

Krst domače komorne skladbe

Iz razgovora s skladateljem in pianistom M. Lipovškom

Današnji komorni koncert v Veliki filharmonični dvorani je ena tistih prireditev, ki jih z zavzetim veseljem pričakuje vsak resničen ljubitelj glasbe. Trio sam kot združenje in vsak izmed njegovih članov daje s svojimi kvalitetami jamstvo, da bo izvedba skrbno izbranega programa na tisti višini, ki si jo je že pridobila slovenska komorna glasba po svojih odličnih reprezentantih. In ta višina je taka, da smemo biti prav zadovoljni ne le v relativnem smislu, marveč tudi z mednarodnega kvalitetnega stališča.

Koncertu ljubljanskega komornega tria bo dala poseben značaj nova skladba našega uglednega skladatelja in glasbenega kritika, docenta Glasbene akademije Marijana Lipovška. Njegova **Sonata za violino in klavir** se bo izvajala prvič na tem koncertu in skladatelj bo v nji, kakor tudi v ostalih točkah programa igral pianistični del. Tako lahko naša kulturna kronika ob tej priliki posebej poudari glasbeno dejalnost tega visoko kulturnega razgledanega in tvorno pomembnega produktivnega in reproduktivnega umetnika ter kritičnega kronista slovenskega glasbenega življenja.

*

V zvezi z izvajanjem **Sonate za violino in klavir** smo naprosili skladatelja in pianista Lipovška, da nam pove kaj o svoji novi skladbi.

— Moj odnos do ustvarjanja, — je dejal na urednikovo vprašanje — temelji v čim močnejšem čustvenem svetu, ki ga pa mora urejevati znanje oziroma umsko delo sploh. Le tako dobimo idealno razmerje med vsebino in obliko, ki ga občudujemo v vseh mojstrovinah. Kar se tiče smeri, oziroma sloga, se mi zdi, da sta narekovana z doživetjem samim. Lahko se sicer držimo nekih smernic ali razumskih navodil, glavni značaj skladb pa bo vendarle odvisen od doživetja. Tako je n. pr. moja Sonata izraz notranje borbe med temo in svetlobo in prikazuje, kakor je bilo že povedano, hrepenenje po svobodnem razmahu v umetniškem svetu.

— Glede sestave se ne drži tako zvane moderne atematike in atonalnosti, temveč je nasprotno strogo tematično grajena v sicer novih, toda ne brezobzirnih akordičnih zvokih. Znatno je uporabljen tudi kontrapunkt in vsi elementi glasbenega izražanja skušajo biti kolikor mogoče uravnovešeni. Prvi in zadnji stavek sta v jasni sonatni obliki, srednji stavek pa je pesemske oblike. Sonata je zlasti v prvih dveh stavkih zelo spevna, v zadnjem stavku pa je izražene mnogo ritmične energije. **Delo je prva celotna slovenska sonata za violino in klavir.**

O pomenu tria in komorne glasbe sploh je dejal docent Lipovšek:

— Na zadnjih komornih koncertih se po obisku vidi, da si **občinstvo vedno bolj želi komorne umetnosti, ki je glede na občutljivost interpretacije in z ozirom na vzgojo**

Doc. Marijan Lipovšek

v poglobljenem smislu najvažnejša glasbena panoga. Naš komorni trio je imel svoj prvi koncert v tej sestavi meseca maja lanske sezone in je vzbudil splošno priznanje, kar se tiče izenačenosti tona, tehnike, precizne priprave in čiste igre.

Ostali program tega koncerta je docent Lipovšek označil takole:

— Na sporedu so poleg moje Sonate nekatera najodličnejša dela komorne literature sploh. Na prvem mestu je italijanski klasik Pugnani s **»Sonato a tre«.** Delo je spisano v C-duru s preprosto, neproblematično, vendar zelo prisrčno glasbo. Sledi mu Mozartov **Trio v C-duru,** ki izraža razen duhovitosti v obeh krajnih stavkih novo klasično spevnost v andantu. Ob koncu bo izvajan Smetanov **Trio v g-molu,** ki je poleg Dvořákovega tria **»Dumky«** in Novákovega **»Quasi una ballata«** najmočnejše delo slovanske komorne literature. Skladba je izrazito tragična, saj je izliv skladateljeve bolí ob smrti njegovega otroka. Ta tragični dih veje skozi vso skladbo, vendar se zableste tu in tam svetlejši akordi, ki izražajo upanje ali spomin na radostnejši svet.

O notranjem delu Ljubljanskega komornega tria nam je dejal njegov pianistični deležnik, da pripravlja **za pomlad koncert slovenske komorne glasbe.**

— Trio meni, da se temu naša reproduktivna združenja še vse premalo posvečajo. Našo glasbeno raven bomo dvignili pač z naporom vseh svojih sil, ozirajoč se predvsem na domačo produkcijo.

*

Violinist Albert Dermelj, čelist Cenek Šedlbauer in pianist Marijan Lipovšek — tri imena, tri glasbene osebnosti, združene v notranje strnjeni reproduktivni korpus, vnašajo s svojim smotrnim prizadevanjem po poglobitvi domače komorno-glasbene kulture uvaževanje vredne deleže k splošni glasbeni povzdigi našega mesta. Njihov koncert pomeni nedvomno novo afirmacijo teh plemenitih teženj po popolnosti in višini.

Slike Maksima Sedeja

Prvi vtis, ki ga zadobimo pred Sedejevimi razstavljenimi deli v izložbenem oknu A. Kosa v prehodu nebotičnika, je nenavadno ugoden. Ne da bi se v prvem hipu že zavedali vzroka, čutimo, da je nekaj prijetnega, toplega in vabljivega pred nami, stvar, ki nas od nekod neopaženo in iznenada objame. Naravnost povedano, teh 8 slik tvori že v svoji celoti in zaključeni sestavi enotno učinkovito podobo, kakor da bi bilo razstavljeno eno samo pisano platno, polno barvastih vzorcev in spretno porazdeljeno v posameznostih. Celotni učinek skupine je nehote v pozitivnem smislu dekorativen, toliko živ in zajemljiv, da aranžmaja kot takega niti nimam v mislih, pač pa opažanje, da je najti v Sedejevih slikah samih že v obliki in načinu njegovega barvnega izražanja pravo razlago take zunanje povezanosti.

Občutek omenjene skladnosti, ki jo opaža gledalec še preje, preden pristopa k posameznim kompozicijam, torej ni slučajen, temveč docela skladen s posebnostmi Sedejevega občutenja slikarske in umetniške forme. Kako je torej z njegovo umetnostjo? V mlajši moderni zadnjih let sta se pri nas uveljavila dva izrazitejša stilna kroga; prvi je izšel bolj ali manj neposredno iz impresionizma in je dosegel svojo moč v krajinarstvu (Pavlovec), drugi pa iz preoblikujočih dekorativnih teženj in iz raznovrstnih idealističnih smeri, ki jim je najvišji cilj vsebinski ali fantazijski izraz figuralnega življenja. Poleg Mihe Maleša je tudi Sedej eden najbolj tipičnih predstavnikov te poslednje slikarske skupine, ki je v grafičnem področju nenavadno plodovita, v slikarstvu pa teži za kompozicionalnimi poudarki linearnega ritma in absolutne barvitosti. Naravno je, da se na tej osnovi razvija tudi monumentalno in široko zajeto dekoracijsko slikarstvo, posebno veselje do stenskega slikarstva, do obsežnih ploskev arhitektonskih prostorov in do velikega »reprezentativnega« formata. (Primerjaj n. pr. Sedejeve stenske slikarije »Zlatoroga« in »Lova na polhe« v hiši g. Č.). Tem bolj zanimive so tokrat slikarjeve kompozicije v manjšem formatu, po-

Kronika

*** Fašistična revolucija v nemškem zvočnem tedniku.** Ob priliki 20. obletnice Pohoda na Rim predvajajo v Nemčiji zvočni tednik z vrsto dokumentarnih slik iz 20-letnega obdobja italijanskega življenja. Film prikazuje prizore s Pohoda na Rim, nakar predstavlja Mussolinija ob priliki njegovih velikih govorov na obiskih v Littoriji in na izsušenih Pontinskih močvirjih, pri otvoritvi del za novo oblikovanje Rima in ob slavnostnih žetvenih praznikih. Nadalje so uvrščeni prizori raznih svečanosti v berlinskem fašiju. Sledijo prizori o strahovitih bitkah od hiše do hiše v Stalingradu ter o letalskih borbah v Afriki.

*** Švicarski znanstvenik v Budimpešti.** Na povabilo madžarske znanstvene družbe Parthenon je prispel v Budimpešto na obisk prof. Georges Neautis, redni profesor klasične filologije na univerzi v Neu Chatelu. Prof. Neautis je v svoji stroki znana veličina: že trikrat odlikovani član francoske Akademije, častni doktor atenske univerze in član nemškega arheološkega instituta. Napisal je znanstvena dela, ki prikazujejo antiko čisto drugače kakor romantične struje 19. stoletja. Vsekakor je prof. Neautis med najodličnejšimi sodobnimi poznavalci helenske kulture. V Budimpešti je po francosko predaval o poslanstvu antične Helade za moderni svet. Poslušalo ga je izbrano občinstvo, med katerim so bili člani švicarskega in francoskega poslaništva. Predavatelj je bil deležen toplega počaščenja.

*** Vpisovanje v Višji trgovski tečaj in Enoletni trgovski tečaj s pravico javnosti pri trgovskem učilišču »Christofov učni zavod«, Ljubljana, Domobranska 15, se vrši naknadno še do 10. novembra.** Šolnina zmerna, manj premožni uživajo popust. Izrednim slušateljem(-icam) je dovoljen tudi obisk posameznih predmetov po želji. Podrobne informacije in prospekti na razpolago pri ravnateljstvu.

*** Stenografski posebni tečaji — dnevni in večerni — se pričnó dne 6. novembra.** Začetni in nadaljevalni oddelek, brzopisne vaje po diktatu. Specialni tečaji po hitri in najuspešnejši metodi. Učnina nizka. Posebni oddelek za dijake-inje. — Posebni tečaji za strojepisje, knjigovodstvo, jezike itd. — Novi prospekti s slikami in informacije na razpolago pri ravnateljstvu: **Trgovsko učilišče »Christofov učni zavod«, Domobranska 15.**

*** Pospeševanje ribištva v Nemčiji.** Nemški prehranjevalni zavod hoče čim bolj pospeševati ribogojstvo. Zlasti podonavske in alpske pokrajine imajo izvrstno vodovje, odkoder bo država lahko črpala obilje rib Donava je znana po mnogih ribah, prav tako njeni pritoki. Posebno sloveči so krapi in ščuke. Nedavno noč je bilo položenih v Donavo 20.000 malih krapov v teži 2500 kg. Mladi naraščaj je bil preživel dve poletji in upajo, da se bo dobro obdržal, kar se že zna umikati zasledovanju od strani ščuk. V nadaljnjih dveh ali treh poletjih pa bodo mladi krapi že dorasli. Nadalje skušajo v Donavi in njenih pritokih čim bolj zaploditi jegulje in je nedavno prispelo iz Hamburga 60 zabojev mladih jegulj v teži 30 stotov. Seveda mlade jegulje niso bile naloviene v Severnem morju, marveč na francoski obali. Kakor znano drstijo jegulje globoko v morju in zato romajo pogostokrat stotine kilometrov daleč po rekah v slano vodo. V Donavi in njenih pritokih so jegulje seveda že dolgo doma, toda da bo korist čim večja, jih je treba še bolj pomnožiti. Mladi zarod bo potem romal po reki in šele ko bo spolno zrel, bo potoval proti morju.

*** Leseno kolo.** V zadnjem času si razni ljubitelji kolesarstva prizadevajo izdelati lesena kolesa. Najdalje je v tem pogledu šel Riccardo Fumagalli iz Vittuona. Mož je sestavil kolo, ki je skoraj v celoti iz lesa. Lesen je tudi zvonec ... Kljub temu pa je kolo zelo odporno in prav elegantne oblike.

*** Igra narave.** Na nekem polju blizu Brindisija je zrasla zeljnata glava, ki tehta celih 13 kilogramov, v Piemontu pa hruška, ki je velika kakor telefonski aparat in tehta 1,370 kilograma. Nenavadna sadova sta vzbudila splošno zanimanje.

*** »Osvobojena Besarabija«.** Pod gornjim naslovom bodo v bližnjih dneh odprli v Kišinjevu, glavnem mestu pokrajine, razstavo, ki jo prireja rumunska državna uprava v spomin na zopetno priključitev dežele Rumuniji.

*** Zaslužena kazen.** Čudna reč, da se nekateri pustolovci tako radi izdajajo za novinarje ali umetnike. Že nekoč smo zapisali v »Jutru«, da bi bila najboljša kazen za vsakega takega človeka, če bi moral nekaj časa v resnici opravljati kakšno prav trdo službo v kateremkoli uredništvu. Iz Budimpešte poročajo, da se je moral pred sodiščem zagovarjati bivši zasebni uradnik Andrej Nikolaj Goldberger. S ponarejeno novinarsko legitimacijo je oškodoval več ljudi. Sodišče ga je obsodilo na dve leti ječe.

*** Večerni trgovski tečaj — v središču mesta pri Trgovskem učnem zavodu, Kongresni trg 2** — se vrši do nadaljnjega v zgodnjih popoldanskih urah, še predno prične poslovanje vuradih in trgovinah. Pouk iz vseh trgovskih predmetov. Posebni tečaji za tuje jezike, stenografijo, strojepisje in knjigovodstvo. Tečaji so odobreni od šolske oblasti. Vpisovanje za šol. leto 1942-43 bo zaključeno dne 5. t. m. Poslujemo dnevno do 19 ure.

IZ LJUBLJANE

u— **Nocojšnji koncert Ljubljanskega komornega tria** bo nudil vsem poslušalcem resnični umetniški užitek. To nam jamči po eni strani skrbno izbrani spored, ki nam prinaša dela štirih glasbenih literatur in dob, kakor tudi na drugi strani umetniški sloves, ki si ga je v polni meri pridobil naš komorni trio, ki ga tvorijo gg.: Dermelj, Šedlbauer in Lipovšek. Spored je naslednji: Pugnani: Sonata za trio; Mozart: Trio v C-duru; Lipovšek Sonata za violino in klavir; Smetana Trio, opus 15 v g-molu. Začetek koncerta bo točno ob 18. uri in občinstvo prosimo, da pred napovedanim časom zasede svoja mesta v koncertni dvorani. Konec bo pred pol 8. uro zvečer. Vstopnice v knjigarni Glasbene Matice.

u— **Spremembe gledališkega repertoarja in zasedb.** Kot četrta najavljena premiera letošnje sezone bi morala biti izvajana Massenetova »Thais« s Heybalovo v naslovni partiji. Ker se je morala ta pevka pred 14 dnevi podvreči operaciji na sleču je bil postavljen na repertoar »Don Pasquale«, »Thais« pa pride na vrsto, čim bo Heybalova okrevala. Istočasno je zbolela Vidalijeva na influenci, poleg tega je imela tudi zastrupitev na nogi. V predstavi »Traviate« za red Sredo nastopi namesto Ribičeve zopet Vidalijeva. Zaradi obolelosti obeh pevk so v studiju naslednja dela: Dobeičeva izvirna opereta »Slepa miš«, ki bo prvič izvajana, Mozartov »Beg iz seraja« in Humperdinckova »Janko in Metka«.

u— **Srečno prestana operacija.** Že dalje časa se na našem opernem odru ni pojavila priljubljena solistka gdč. Valerija Heybalova. Kakor smo zvedeli, tudi njej ni prizanesla usoda in se je morala gdč. Heybalova odpraviti v zdravilišče, kjer je pravkar prestala težko operacijo. Operacija je srečno uspela. Želimo priljubljeni umetnici, da bi čim prej okrevala in kmalu spet nastopala v svojih vsega priznanja vrednih umetniških stvaritvah.

u— **Poklicna svetovalnica in posredovalnica** razpolaga še v tem letu z vajenskimi mesti za kleparje, ključavničarje, tehtničarje, soboslikarje in pleskarje, črkoslikarkarje, tapetnike, mizarje, lesne strugarje, čevljarje, frizerje in frizerke, natakarje in trgovske vajence. — Kdor bi si želel izbrati katerega izmed navedenih poklicev, naj se čimprej javi v Pokrajinski poklicni svetovalnici na Aškerčevi cesti v poslopju šolske poliklinike med 8. in 10. uro dopoldne in 3. ter 4. uro popoldne, kjer bo dobil potrebne informacije in mu bo določen čas preizkušnje. — Učna mesta bomo posredovali tistim, ki imajo za posamezne obrti potrebno šolsko predizobrazbo in ki bodo na osnovi psihotehnične preizkušnje spoznani za zmožne izvrševati enega izmed gornjih poklicev. Preizkušnja in posredovanje učnega mesta je brezplačno.

u— **Nesreče.** Ljubljanska bolnišnica je sprejela v soboto in nedeljo spet več ponesrečencev iz mesta in z dežele. Alojzija Rantova, 57letna žena pekovskega pomočnika iz Ljubljane, je padla in si zlomila levico. Po glavi se je potolkel 60letni železničar Hugon Czurda iz Ljubljane. Desnico si je zlomil pri padcu 43letni zasebnik Ivan Bevc iz Dev. Marije v Polju. Z drevesa je padel in si zlomil levico 9letni posestnikov sin Peter Ravnikar s Homa pri Št. Rupertu. Desnico si je zvil v zapestju 10letni šoferjev sin Vinko Petkovšek iz Ljubljane. Matilda Rupnikova, 31letna šivilja iz Hotedršice, je padla in si zlomila levo nogo. Na krožni žagi si je porezal prste na levici 17letni mizar Ivan Škarja iz Cerknice. Mizarjeva žena Ivanka Prezljeva z Brda se je usekala v levico.

u— **Učite se strojepisja!** Novi eno-, dvo- in trimesečni strojepisni tečaji — dnevni in večerni — se pričnó v sredo 4. novembra. **Najuspešnejša desetprstna učna metoda. Specialna strojepisna šola. Največja moderno urejena strojepisnica. Učnina zmerna. Posebni oddelek tudi za dijake(-inje). Posebni tečaji za stenografijo, knjigovodstvo, jezike — po želji in izbiri. Novi prospekti s slikami in podrobne informacije na razpolago pri ravnateljstvu: Trgovsko učilišče »Christofov učni zavod«, Ljubljana, Domobranska 15.**

u— **Jezikovni tečaji: italijanski, nemški, francoski itd., v središču mesta pri Trgovskem učnem zavodu, Kongresni trg 2, pričnó v dneh 3., 4. in 5. t. m.** Pouk dopoldne, popoldne ali zvečer (po želji) v začetnem, nadaljevalnem ali konverzacijskem oddelku. Najuspešnejša učna metoda. Vpisovanje ter informacije dnevno do 19. ure.

u— **Dijaki-inje in visokošolci-ke, ki obiskujete redne srednje, strokovne in visoke šole,** porabite svoj prosti čas čim koristneje, da se priučite tega ali onega praktičnega predmeta. Dne 6. novembra se pričnejo posebni tečaji za strojepisje, stenografijo, knjigovodstvo, italijanščino itd. (Izbira predmetov po želji). Učnina zmerna. Tečaji bodo trajali 3—4 mesece, tedensko do 4 ure pouka. Podrobne informacije in prospekti na razpolago pri ravnateljstvu: **Trgovsko učilišče »Christofov učni zavod«, Ljubljana, Domobranska 15.**

u— **Izgubila sem** v soboto dop. zlato zapestnico od Frančiškanske ulice do Karlovške ceste. Ker mi je zapestnica zelo drag spomin, vljudno prosim poštenega najditelja, naj jo proti nagradi odda v trgovini Klein, Wolfova ulica.

Iz Novega mesta

n— **Žrtve dela.** Pri pospravljanju poljskih pridelkov se je na ovinku radi slabe ceste prevrnil voz in pokopal pod seboj 26-letnega hlapca Juleta Raznožnika iz Kronovega ter mu strl levo nogo. — V št. Vidu je popravljal streho 33letni krovec Mareško iz št. Florijana. Na strehi mu je nenadoma spodrsnilo in si je pri padcu zlomil desno roko in tri rebra. — V gozdu pri Malem Slatniku je podiral drevje 48-letni kočar Jožef Kastelic. Pri tem ga je zadela krona smreke in mu strla prsni koš. — Pri sekanju drv si je 31letni posestnik Ferdinand Pollipnik zaradi neprevidnosti odsekal dva prsta na levi roki.

n— **Kiparska razstava.** Po dolgih letih je dolenjska metropola, ki je bila doslej stalno zapostavljena od vseh naših likovnih in slikarskih umetnikov, doživela zopet resno umetniško razstavo. Te dni je namreč akademski kipar g. Lev Homar otvoril v prostorih manufakturne trgovine Barborič v Novem mestu razstavo svojih del, ki je vzbudila veliko zanimanje v vseh krogih novomeškega prebivalstva. Mladi umetnik je razstavil večje število svojih del, med katerimi sta posebno »Poljub« in »Mefisto« vzbudila zanimanje. Doslej je bila razstava zadovoljivo obiskana in tudi prodanih je že bilo nekoliko del. Ker bo razstava odprta še kratek čas, naj občinstvo pohiti z ogledom in nakupom kipov, ki bodo v okras vsakemu domu.

n— **Živilski trg.** Z nastopom hladnega jesenskega vremena prihaja tudi novomeški trg vedno bolj v svoje običajno zimsko mrtvilo. Zadnje dni je bil trg že kaj slabo založen celo z zelenjavo in le manjše količine domačega sadja so bile še naprodaj. Prav živahno kupčevanje pa vlada še vedno z gobami, ki jih je letos po vseh dolenjskih gozdovih izredno veliko. Cene gobam so zadnje čase radi velikih ponudb dokaj padle. Tudi domači kostanj je posebno v Beli Krajini okoli Semiča dobro obrodil. Kljub visoki ceni je po njem veliko povpraševanje. Marljivo nosijo letos okoličani v mesto tudi robidovo listje, ki se je prejšnja leta v vagonskih pošiljkah odprodajalo v tujino in katerega cena je tudi letos ugodna.

Z Gorenjskega

Novi grobovi. V Medvodah je umrla trgovka gospa Elizabeta Marješičeva, po rodu Pavlovčičeva. V Drulovki pri Kranju je umrla Francka Kržišnikova, stara komaj 19 let. Pri Sv. Duhu pa je umrl posestnik Jože Ziherl.

Dve kmetijski šoli na Gorenjskem. Ob priliki zborovanja učiteljev in učiteljic kmetijski hšol na Koroškem so sporočili, da bodo najbrž že letošnjo jesen odprli dve kmetijskih šol na Koroškem so sporočili, kuševalnico mlekarstva v Kranju. Tako poroča gorenjski tednik.

Nova policijska vojašnica v Kranju je bila nedavno izročena svojemu namenu. Poveljnik stotnije je opisal dosedanje delo ter se zahvalil oblastvom za podporo pri izročitvi doma.

Razstava koroške gradbenosti. 10. oktobra so v celovškem Domu umetnosti odprli

Oddelki Italijanske vojske v Rusiji napadajo središča sovjetskega odpora v nekem kraju na vzhodni fronti

razstavo pod naslovom »Stiri leta gradbenega dela na Koroškem«. Razstava je bila dobro obiskana. S koncem oktobra pa so jo zaprli in bo zdaj prirejena v Spitalu ob Dravi, nato pa si jo bodo ogledali še ostali večji koroški kraji.

Spomenik koroškemu raziskovalcu. Predlanskim je umrl v Lipnici na Štajerskem koroški zgodovinar dr. Osvin Moro. Letos je koroški domovinski muzej izročil spomenik svojcem pokojnika v varstvo. Dvorni svetnik dr. Graber je prinesel na grob venec gauleiterja dr. Rainerja ter je v nagovoru poveličeval pokojnikovo delo.

Koroška dekleta na Norveškem. Poleg drugih deklet z Nižjega Avstrijskega, Bavarskega in Hessena so tudi nekatera koroška in štajerska dekleta preživela kot prva iz Nemčije šest tednov na Norveškem, kjer so pomagala pri kmetskem delu ob žetvi in v gospodinjstvu. Spoznala so norveške kraje in ljudi ter njihov način dela. To so bile večinoma okrožne načelnice za mladinsko skrbstvo pri prehranjevalnih uradih. Zdaj so se vrnile z zanimivimi vtisi.

Gradbene hranilnice. Deželni propagandni urad v Celovcu je započel prvi propagandni mesec javnih in zasebnih gradbenih hranilnic. V ta namen je bilo v Celovcu prirejeno zborovanje, na katerem je razlagal ministerijalni svetnik Hadermann, kako je treba s pomočjo posebnih gradbenih posojilnic že zdaj pridno šteditи, da se bodo takoj po vojni lahko zgradile stanovanjske hiše in da bo vsakdo imel prijetno stanovanje. Nadomestni gauleiter Thimel je razlagal načrte Adolfa Hitlerja za bodočnost in je zaključil: Samo z zmagovanjem stanovanjskega vprašanja se lahko reši socialno vprašanje. Zato je treba na vse načine podpirati zasebno podjetnost.

Iz Spodnje Štajerske

Letalski naraščaj. Preteklo sredo je prispel v Maribor vodja 17. skupine narodnosocialističnega letalskega zbora Krüger. Nadzoroval je letalski oddelek brambovcev in letalski naraščaj nemške mladine v okviru Heimatbunda. Ogledal si je izdelovalnico letalskih modelov in delavnico za jadralna letala brambovcev. Sledila so predvajanja v jadralnem letanju.

Antikva. Kakor vsi ostali nemški dnevniki prehajajo tudi štajerski listi od prejšnje frakture k antikvi. »Tagespost« je preteklo soboto prvič izšla docela natisnjena v latinici, samo glava je še ostala dosedanja in pa oglasi. Ob tej priliki je graški dnevnik objavil poseben uvodnik, v katerem ugotavlja, da je zgodovinska zmota, če kdo smatra frakturo (gotico) za nemško pismo. Matica vseh zapadnih tiskov je antikva, ki se je porodila na toplo sijočem marmorju Grkov in Rimljanov.

Poroke. V št. Jurju ob južni železnici so se poročili: Franc Samec iz Hamburga in Terezija Šelihova iz Sojeka pri Slov. Konjicah ter Jože Goršič in Francka Urbančičeva, oba iz Vrbnega. V Marenbergu sta se poročila krajevni vodja Oton Zmorg in Roza Eichenbergerjeva iz Cmureka, dekliška voditeljica za mariborsko okrožje. Poroka je bila zelo svečana. V Celju sta se poročila Konrad Vovšek iz Celja in Ana Bregarjeva iz Maribora. Na Pragerskem sta se poročila Štefan Hrastnik in Francka Esikova, v Ptuju Maks Potočnik in Angela Arbusova, na Teharju Franc Plank in Alojzija Avšnerjeva, v Rogaški Slatini pa Karel Lipnik in Albina Stojnškova ter Janez Herzner in Francka Bognerjeva.

O jelenjadi na Štajerskem je objavil dr. Viljem Hofer, predstojnik graškega muzeja za biotehniko in lovstvo, med drugim naslednje podatke: Stara izkušnja nam pravi, da jeleni v štajerskih gorah najbolj rukajo v prvih tednih oktobra. V dobi med obema svetovnima vojnama pa smo lahko ugotovili, da so jeleni rukali že v zaključnem tednu septembra. Hude zime zadnjih let so to preložitev spet ustavile. Rukanje je letos bilo zelo živahno in so se jeleni tu in tam oglašali ves dan s kratkim opoldanskim premorom. Zgodilo pa se je, da jeleni in košute niso bili vselej soglasni. Videti je bilo cele trope košut, pri katerih ob koncu septembra ni bilo videti še nobenega jelena, nasprotno pa je pri posamezni košuti bilo kar po troje jelenov, ali pa so lovci čuli in videli nenavadno mnogo jelenov, ki so nemirno hiteli po plemenu. Vsekakor je bilo letošnje rukanje na Štajerskem jako različno.

Veliko zborovanje je sklicalo okrožno vodstvo za Maribor mesto. Namen zborovanja je bil razpravljati o najvažnejših dnevnih vprašanjih in o vojnih dogodkih. Daljši govor o tem je imel okrožni vodja Strobl. Nato je govoril dr. Platzer o organizaciji tedna štednje. Naposled je izpregovoril Hanak-Hameri o tem, kako naj se praznujejo prazniki.

V Rogatcu so se poročili: Vincenc Kitak in Marija Vreševa, oba z Donačke gore, ter Jakob Koražija in Marija Polajžarjeva, oba s Tlak. Umrla sta Edvard Črnoga na Tlakah in 74 letna Marija Merdovnikova iz Rogatca.

Zaslužena kazen. V Celju je vzbudila te dni precej pozornosti 39 letna Katarina Bejerjeva, doma iz sudetskih krajev, že ponovno je bila kaznovana, ker je napravljala dolgove in se uveljavljala kot Mica Kovačeva, ki je delala velike zapitke, pa ni ničesar plačala. Razen Celjanov so jo zasledovali tudi številni dunajski trgovci in gostilničarji. Zdaj je bila pred deželnim sodiščem na Dunaju obsojena na štiri leta ječe.

Iz Hrvatske

Smrt ustaškega prvoboritelja. V Zagrebu je pred dnevi umrl tovarnar Petar Gavranović, ki je že od leta 1931. sodeloval v ustaškem pokretu. Bil je z dušo in telesom vdan novemu gibanju. Ob ustanovitvi NDH je vstopil v ustaško osvobodilno legijo, ki ji je poklonil vse svoje premoženje. Pokopali so ga ob številni udeležbi na Mirogoju.

Zagrebško pokopališče na Mirogoju je staro 66 let. Ko je bilo ustanovljeno, je štel Zagreb 18.000 prebivalcev. Prvi, ki so ga pokopali na novem pokopališču, je bil telovadni učitelj Miroslav Singer, in sicer na dan Vseh svetih. Število pokojnih, ki so odtlej našli na tem prostoru zadnje počivališče, je do danes naraslo že na preko 140.000. Površina pokopališča meri 133 oralov in je do malega že vsa izpolnjena. Dnevno pokopljejo povprečno 20 mrličev.

475 letnica ustanovitve Mostarja. Ko so leta 1465. Turki zavzeli večji del Hercegovine, so njeno glavno mesto in prestolnico Blagaj skoraj popolnoma porušili. Zato so leta 1467. začeli graditi novo mesto na plodnejšem zemljišču ob Neretvi okoli lesenega mostu, ki je visel na verigah. Naslednje leto je bil Mostar že naselje z džamijo, leta 1474. pa se prvič omenja v listinah. Šele 1522. leta, ko je bil zgrajen današnji kameniti most čez Neretvo, je postal Mostar glavno mesto Hercegovine.

Važni sklepi sarajevskega mestnega sveta. Na drugi seji novo imenovanega mestnega sveta so bila na dnevnem redu važna vprašanja. Med drugim je bilo sklenjeno, da se novemu preskrbovalnemu odboru, ki mu načeluje župan, dodeli posojilo 15 milijonov kun za nabavo živil. Nadalje je bil sprejet sklep, da se povišajo mezde občinskim delavcem. Nameščenci mestne občine bodo prejeli na račun draginjske doklade enomesečno plačo.

Bosanska Gradiška dobi novo pokopališče. Ker je dosedanje počivališče mrtvih precej oddaljeno od mesta in ob dežju in poplavah težko pristopno, je mestna občina v to svrho namenila primernejše zemljišče, ki je bilo na Vse svete posvečeno in izročeno svojemu namenu.

Osijek dobi 50 milijonov kun posojila. V Osijek je prispelo zastopstvo osrednjega urada za zavarovanje delavcev, ki je mestni občini odobril 50 milijonov kun posojila. Delegati imajo nalogo oceniti nepremičnine, ki jih je občina dala v zastavo. S posojilom bo mestno načelstvo poplačalo svoje dolgove in pa posojilo pri Prvi hrvatski stedionici, za katerega je moralo plačevati doslej višje obresti.

INSERIRAJTE V „JUTRU“!

dobe z močnejšo ilustrativno privlačnostjo, prikazi pravijično odmaknjenih scenerij in vase zatopljenih oseb, nekaj rahločutne in priostrene zategnjenosti, ki visi med spokojno idilo in zadržano grenkobo skritih disonanc. Vendar so vizije notranje samote, čustva in razmišljanja le skrivnostno nakazana. Kljub temu, da stvarem na mah ne vidiš v lice in do dna določenih form in barv, so po svoji naravi toliko konvencionalno zgovorne, da prevzemajo nase še tudi vlogo poljudnejšega tolmača umetnikovih tendenc. V tem smislu ni Sedejev kolorit le bizarno pester in v ploskovni porazdelitvi elementarnejši, temveč tudi izraz notranje jasnosti in umetniške resničnosti.

Sedej je pri A. Kosu razstavil dve deli, ki sta zamišljeni v izrazitem figuralnem slogu večjih dimenzij in ki smo po njih vajeni spoznavati umetnikovo kompozicionalno znanje, njegov čut za statična ravnotežja figur in umirjena čustvena razpoloženja: ti deli sta »Južina« in »Pieta«. Snov, ki je v našem primeru le malo več kot pretveza za določeno konfiguracijo, je omejena na prikaz skupine statuaričnih likov, ki jih občuti slikar bolj v shemi čistega formalnega koncepta idejnih barvnih, linearnih in ploskovitih odnosov nego v snovni karakteristiki, bolj v luči notranje idejne pomembnosti, kakor pa v zvezi s fizičnim okoljem naturalistične zakonitosti. Te v sebi zaključene figure nas spominjajo sfere starodavnih figuralnih izkustev antike renesanse in še posebej modernega francoskega slikarstva.

Osrednje mesto zavzema na delu »Južina« sedeča žena, ki reže kruh. Še bolj značilna je na sliki statuarična žena s košaro. Ozadje polni par konjev, ki ju srečujemo tudi na sliki »Kristus v Emavsu«. Klasično dvorišče v Emavsu: stopnice, zavesa, stena, Kristusova apostola pri mizi sta preprosta človeka iz ljudstva, Kristus je poudarjen le z živim cinobrom svojega oblačila, le najpotrebnejše je na kompoziciji: intimna preprostost, »Kopalke«, — priljubljen Sedejev motiv gozdnih prizorov — so zastrte v lesket opalnih tonov, azurne sinjine in karmina. Ne le na omenjenih slikah, tudi na »Jutru« s cesto in kmečko vprego je krajina spričo pomembnejše figuralne vsebine le okvirno ozadje. Prastari, splošno človeški, animalično biološki gon in socialno občuteni svet sta polarizirala tvorno domišljijo okrog ustaljenih in tipiziranih simbolnih likov življenja. Kjer koli in neštetokrat v vseh časih živi vrsta trojice iz »Baleta« in tudi prizor živali na paši je v »Kompoziciji« izraz vrste in ne individualiziranega poedinca.

Sedejeva umetniška rast rodi najlepše sadove in docela svojstvene slike v bogato razčlenjeni gradbi slovenskega modernega slikarstva; njena kulturnost je organska, visoka in obenem domača. (F. Š.)

Naš jezik

Zámedi ali zámeti?

Tako vprašuje g. dr. Mirko Černič (Nekoliko popravkov in dopolnil — Naš jezik, »Jutro« z dne 29. oktobra) in takole sklepa: «Brez vsakega dvoma je tole: **metla pometa, sneg pa mêde; soba je torej pometèna,** ne pa »pomedena«, kot sem zadnjič nekje bral in kot večkrat čujemo; in če je prav, da sneg po dolini mêde, tedaj je **dolina zamêdena,** po njej je razsajal sneženi zámed! Kdor se klanja tradiciji, ta bo ostal pri »zámetih«, kdor pa vrta in razčlenja, ker pač rabi različne oznake, ta se bo poprijel »zamedov«! (vse on podčrtal).

Ali je res »brez vsakega dvoma«, da samo metla mete, sneg pa ne, ampak mêde. Gospod doktor je celo naglase postavil in kakor se mu je zdelo: soba je pometèna, ne pa pomedena (menda dosledno pomêdena, ali ne?).

Po mojem je pa tako: Kadar sneži, takrat ne mete (ali po Černiču mêde) vedno, ampak ali **pada** (sneg je zapal zapadel) ali **naletava** (mnogo ga je naletelo) ali **prši** (v planinah: pršič) ali **»mete«.** Mete samo, kadar ga **nese** močan veter; pisec sam pravi, da je dolina »zamêdena« kadar je »po njej **razsajal** snežni zámed. Sneg z vetrom, z burjo, z viharjem, je **metež,** ne zámed. Zamet (= zámed) pa je **kup** snega in nič ne razsaja! **Množina** snega torej, kup snega, ki ga je snežni metež namel, ki ga je veter **nanesel,** ki ga je burja **napihala** na en kraj, to je — **zamet, če je snega toliko, da nekaj pokrije** (hišo, vrt, pot). Z metlo metemo, nametemo in zametemo. Torej ne: **sneg** mete, ampak **veter mete sneg,** ali na kratko: mete. Na Krasu pravimo tudi: ga nese, ga mete, to je: **veter** ga nese, **veter** ga mete.

Vse te zmede, ki jo navaja g. dr. Černič, je krivo napačno izgovarjanje v nekaterih narečjih (—t— v metem kot —d—). Kar se tiče različnih oznak, mislim, da jih je dovolj, mete, zamet, namet, metež; veter sneg: mete, nanaša, napiha, kupiči, nastilja. Oblike medem, pomedi! so zastarele. Moderna slovenščina ima mesti in ne medti, torej je edino pravilno metem, ne medem in torej ne zámedli, ampak zameti. Kdor še ne bi verjel, naj gre vprašat na Kras ali naravnost v **Zamet!** A. M.

ZAPISKI

Donizettijev »Don Pascale«

Opera je uvrstila tudi letos med abonentske predstave Donizettijevo glasbeno tako svežo in mikavno komično opero »Don Pasquale« (v režiji R. Primožiča). Na sobotni predstavi je spet nastopil kot gost priljubljeni prvak slovenskih opernih pevcev Julij **Betetto.** Njegova partija starega samca je igralsko tako izdelana in pevsko na taki višini, da bi bila odveč vsaka nadaljnja hvala in pevec je bil deležen prisrčnega priznanja občinstva, ki vedno znova vzradoščeno uživa Betettove kar neprekosljive kreacije komičnih starcev. V vlogi prekanjenega zdravnika dr. Malateste nastopa tudi tokrat eden najzanesljivejših in najbolj zaposlenih solistov naše Opere V. **Janko,** ki je tudi s to vlogo že prej osvojil občinstvo in potrdil svoje pevske in igralske kvalitete. Posebna novost v tej uprizoritvi pa je J. **Lipušček** kot don Pasqualov nečak Ernesto. Pevec je eden tistih najmlajših članov naše Opere, ki z lepim, izšolanim glasom in trdno pevsko kulturo od vloge do vloge bolj dokazujejo svojo uporabnost in zavzemajo z novimi uspehi čedalje bolj vidno mesto. Njegov Ernesto je zavzel občinstvo zlasti še s pevsko svežostjo. V vlogi mlade vdove Norine nastopa zopet S. **Ivančičeva,** ki po vsej pravici šteje to partijo, v kateri prihajajo do polnega razmaha njen lik, izšolani, lepi glas in dobra igra, med svoje najznačilnejše vloge. Vlogo notarja igra tudi v tej predstavi F. **Jelnikar.** Dobro vrežirana in glasbeno že docela vigrana uprizoritev je bila sprejeta z živahnim aplavzom in bo gotovo mikala tudi ob nadaljnjih predstavah.

Libuša Rogozova, hčerka dolgoletnega člana slovenske Drame Zvonimira Rogoza, je pred dvema letoma nastopila isto življenjsko pot kakor njen oče. Igrala je dvakrat v praškem Mozarteu in na nekaterih drugih praških odrih, sedaj pa redno nastopa na deskah češkega gledališča v Brnu na Moravskem. V zadnjem času je dosegla lep uspeh v Hauptmannovi dramatski pravljici »Lilofee«.

Nepremagani šahovski mojster

Na dvoru Marije Terezije in njenega soproga Franca Štefana so posvečali veliko pozornost tehničnim novostim, mehaničnim iznajdbam in eksperimentom. Ne samo Franc Štefan, ampak tudi predniki Marije Terezije so imeli veliko nagnjenje k prirodoslovnim vedam in tehniki. Znano je n. pr., da se je cesar Karel V., ko se je leta 1556. odpovedal prestolu, v tihem samostanu San Juste v Španiji popolnoma posvetih urarstvu in se ukvarjal zlasti z rešitvijo vprašanja, da bi večje število ur spravil na popolnoma enak tek. Tudi tehnične zbirke Rudolfa II., velikega alkimista, so bile za njegov čas slavne. To tradicijo so nadaljevali Franc Štefan in, ko je ta leta 1765. umrl, njegovi sinovi, mladi cesar Jožef in njegova brata Leopold in Ferdinand. Z vnemo so zasledovali vsak napredek v znanosti in tehniki.

Pelletier postavljen v senco

Ko je leta 1769. slavni francoski raziskovalec Pelletier prišel na Dunaj, je bilo samo po sebi razumljivo, da si je pustil dvor predvajati njegove magnetične eksperimente in da je k temu pritegnil ne samo najvišje plemstvo, ampak tudi vse, ki so tedaj v znanosti kaj pomenili na Dunaju. Med gledalci se je nahajal tudi dvorni svetnik pri madžarskem finančnem ministrstvu Wolfgang vitez von Kempelen, po rodu iz Bratislave, ki je s konstrukcijo različnih strojev dvor in učeni svet že opozoril nase. Ko ga je cesarica po zaključenem predvajanju vprašala po njegovi sodbi, je odgovoril na splošno presenečenje, da bo njenemu veličanstvu v teku pol leta poklonil aparat lastne iznajdbe in konstrukcije, s katerim bodo Pelletierjevi eksperimenti postavljeni v senco.

Kempelen je besedo držal. Komaj pol leta pozneje je cesarico prosil za dovoljenje, če sme njej, cesarju in vsemu dvoru predstaviti svojega čudežnega Turka. Bila je namreč postava moža v naravni velikosti in orijentalski noši, kakor je Kempelen dejal — Turka, ki so jo sluge na njegov mig in presenečenje vsega dvora prinesli v dvorano. Mož je sedel v tekoči omari na petih kolesih, in visoki kakor miza, pred seboj pa je imel veliko šahovsko polje. V desnici je držal dolg čibuk, levica pa je počivala na majhni blazini. Drugo manjšo omarico je Kempelen lastnoročno prinesel v dvorano in jo postavil na sosedno mizo. Nato je prosil cesarja, naj z avtomatom odigra partijo šaha.

Avtomat igra

Močno presenečen se je cesar vsedel nasproti Turku in čudežna igra se je začela. Medtem ko je Kempelen mirno stal ob strani in srepo zrl v svojo omarico, je dvignil Turek levico, prijel eno izmed železnih figur, kmeta, in ga potegnil naprej. Potem je pogledal po šahovnici in spustil roko na blazino. Nato je potegnil cesar. Turek je odgovoril in takoj ko se je igra razvila, se je videlo, da je avtomat močnejši kakor njegov živi partner. Nato je Turek dvakrat energično zmajal z glavo: »šeh«. Položaj cesarja Jožefa se je dalje poslabšal. Avtomat je nato trikrat zmajal z glavo: »šah«. Še nekaj potez je sledilo prvemu šahu in cesar je partijo izgubil. Kakor blisk se je stegnila Turkova roka čez šahovnico in prevrnila figure. Presenečenje in občudovanje dvora je bilo nepopisno. Oblegali so Kempelena, naj jim razloži skrivnost. On jim je pokazal notranjost stroja, ki se je sestojala iz koles vseh velikosti, cilindrov, ročk in peres, nadaljnja pojasnila pa je odločno odklonil.

Kakor ogenj se je novica o šahovskem čudežu raznesla po mestu in odtlej nesrečni izumitelj niti podnevi niti ponoči ni imel več mirne ure. Vsak, ki je imel količkaj ugledno ime in položaj, je hotel Turka videti ali z njim igrati. Celo od daleč so prihajali tehniki, šahisti in drugi zanimanci na Dunaj, da bi videli novo svetovno čudo. Dolgo časa je Kempelen vzdržal, končno pa ni mogel več prenašati stalnih nadlegovanj. Dal je razglasiti, da so se kolesa in peresa stroja zaradi prevelike uporabe pokvarila in da jih ne more več popraviti ter spraviti v tek. Tako je bil šahovski fenomen počasi pozabljen.

Leta 1782. je prišel na Dunaj ruski veliki knez Pavel. Bil je znan kot velik prijatelj šahovske igre in obenem dober mojster. Cesar Jožef se je spomnil Kempelenovega avtomata in je prosil izumitelja, naj ga pokaže velikemu knezu. Kempelen je prošnji ustregel in Turek si je s serijo zmag spet pridobil svoj sloves. Ali je bila kraljevska obdaritev, ali kak drug nagib vzrok temu, da je iznajditelj sklenil svoje čudo pokazati tudi svetovni javnosti, se ne ve. Dejstvo je, da si je od cesarja izprosil dovoljenje in dobil dve leti dopusta za to, da je potoval s svojo iznajdbo v Pariz in London, kjer je vzbudil ponovno ogromen val navdušenja in priznanja.

Kralj Friderik je vedel za skrivnost

Kralj Friderik II. Pruski je bil strasten ljubitelj šahovske igre. Glas o čudežnem avtomatu je prišel tudi do njega in povabil je Kempelena v Berlin. Ko ga je Turek v treh igrah na njegovo brezmejno začudenje premagal, je hotel za vsako ceno zvedeti za skrivnost. Ponudil je Kempelenu veliko vsoto denarja in po kratkem premisleku se je slednji odločil za kupčijo. Trdi se, da je bil kralj Friderik razočaran, ko je zvedel za skrivnost. Dejstvo je, da avtomata niso več uporabljali ampak so ga postavili v neko skladišče kraljeve palače. Tam je zapadel pozabljenju in končno na nepojasnjen način prišel v posest berlinskega mehanika Fiedricha Metzla.

Ko je Napoleon l. 1806. prispel v Berlin, so se spet spomnili čudežnega Turka. Imperator je igral z njim in bil kakor svoječasno cesar Jožef in Friderik Veliki poražen. O tem je zvedel Napoleonov pastorek Eugen Beauharnais, priznana veličina na šahovskem polju. Povabil je Metzla, naj pride z avtomatom v Monakovo, toda tudi njemu se ni godilo nič boljše kakor Napoleonu. Bil je tako presenečen, da je ponudil lastniku avtomata 30.000 frankov, če mu razloži skrivnost. Pravijo, da je bil prav tako razočaran kakor pred njim Friderik.

Tudi Metzl je s svojim Turkom potoval v Pariz in London. Odtod se je podal na dolgo pot čez Ocean v Ameriko. V deželi neomejenih možnosti je čudežni avtomat nadaljeval svojo zmagoslavno pot. Podjetni Nemec je bil s finančnim uspehom popolnoma zadovoljen. Še dolgo potem se je govorilo o nepremagljivem šahovskem mojstru, dokler ga ni leta 1876. na svetovni razstavi v Philadelphiji uničil požar potem ko je več kakor 100 let vzbujal začudenje preprostih in učenih ljudi.

Kakšna je torej bila skrivnost šahovskega Turka? Desetletja dolgo so si nad tem razbijali glavo. Friderika in Evgena Beauharnaisa je zagonetka stala visoke vsote. Zvedela sta zanjo, toda nista je izdala. Robert Wilis in slavni francoski šahovski matador Tournay sta skušala dokazati, da je bil v stroju skrit človek. Tournay je imenoval celo nekaj imen mož, ki se jih je Metzl posluževal kot pomočnikov. To naj bi bili v Parizu najprej Boncour, potem avtor velike francoske šahovske enciklopedije Mouret, v Angliji pa najprej mr. Lewis, pozneje pa nek Alzačan z imenom Schlumberger. Slednji naj bi šel z Metzlom tudi v Ameriko.

Zdi se, da pri tej razlagi ostanejo še nekatera vprašanja odprta. Kje naj bi tičal človek v stroju, ki ga je Kempelen javno pred gledalci odpiral? Kako naj bi se skriti človek udejstvoval ob šahovnici? Kaj naj bi bilo v omarici, ki je ločena od avtomata stala na mizici? Tega vsega danes ni mogoče več ugotoviti, kajti o avtomatu imamo samo približno predstavo, iz katere ne moremo mnogo povzeti. Na vsak način je moral biti trik, za katerega je brez dvoma šlo, skrit na genialen način sicer Turek ne bi desetletja držal v napetosti vsega učenega sveta in ne bi dočakal starosti več kakor 100 let.

Kempelenovo izumiteljsko delo

Če imenujemo Turka kljub vsemu samo duhovito igro, moramo drugim strojem, ki jih je konstruiral genialni Kempelen, pripisati eminentno praktično vrednost. Tako je zgradil »ognjeni ali parni stroj« o čigar konstrukciji ne vemo nič natančnejšega, razen tega, da je stroj poganjala para in so ga z velikim uspehom uporabljali pri gradnji nekega prekopa na Madžarskem. Dalje je konstruiral za dunajski Schönbrunn vodno črpalko s horizontalno tekočim cilindrom, torej nekakšno turbino, ki je več let obratovala v polno zadovoljstvo vseh. Prav tako je bil dolgo v rabi »ognjeni mlin« na parni pogon, ki ga je sestavil Kempelen. Nazadnje so morali njegovo obratovanje na višjo odredbo ustaviti, ker je nekega mlinarskega vajenca zaradi njegove neprevidnosti stroj pograbil in mu odtrgal roko. Tudi o podrobnostih tega stroja nimamo natančnejših podatkov.

Gospod iz zastavljalnice: »E, dragi moj gospod Zverinjakovič, tale vaš slon je že precej star — več kakor sto lir vam ne morem dati zanj!«

Še dva zelo pomembna aparata je izumil Wolfgang von Kempelen. V tistem času sta vzbujala veliko pozornost in jih danes gledamo kot predhodnika moderne tehnike, namreč govorilni stroj in tiskalni ali bolje pisalni stroj za slepe. Prvi, ki je nastal leta 1778., je bila enostavna gladka štirioglata omara. S pomočjo različnih valjev, zaklopnic in ventilov je razločno in jasno izgovarjal več besed. Da bi, kakor se je pozneje trdilo, stroj imel cele govore, je seveda neresnično, kajti Kempelen je o tej svoji iznajdbi leta 1791. izčrpno poročal v spisu »O mehanizmu človeškega govora«.

Zadnje delo dvornega svetnika Kempelena je bilo posvečeno dami iz njegovega prijateljskega kroga, gospodični Mariji Tereziji Paradis, ki jo usoda udarila s slepoto. Marija Terezija je bila krščenka velike cesarice, muzikalno in umetniško visoko nadarjena, svojčas upoštevana in občudovana komponistka, godbenica, pevka in tudi pesnica. Genialna iznajdba njenega prijatelja Kempelena ji je pripomogla njene misli brez tuje pomoči spraviti na papir. Ohranjenih je več pisem, ki jih je pisala Marija Paradisova, medtem ko se je aparat izgubil in ne vemo za podrobnosti konstrukcije tega pisalnega stroja za slepe. Tudi to skrivnost je genialni izumitelj Wolfgang von Kempelen, ki je leta 1804. na Dunaju v 70. letu svoje starosti umrl, odnesel s seboj v grob.

Prisilno delo na Slovaškem

Potem ko je Slovaška sprejela vse potrebne ukrepe za končno rešitev židovskega vprašanja, je prešla na ureditev vprašanja ciganov, potepuhov in nesocialnih elementov. Parlament je sprejel zakon o organizaciji delovnih taborišč, v katera se lahko pošljejo ljudje, ki po določbah zakona spadajo med asocialne elemente. Ustanovljen je poseben osrednji urad za prisilno delo, ki bo obveznike prisilne delovne službe dodeljeval k državnim in javnim delom tako, da pri tem ne bodo trpeli škode poklicni delavci.

V prisilne delavske oddelke se lahko pošljejo osebe, ki se izogibajo zaposlitve, ki jim je bila dodeljena od pristojnega urada, ali jo brez dovoljenja zapuste. Dalje se lahko pošljejo na prisilno delo tisti, ki na svojo roko in brez opravičila napuščajo pogodbeno delo v Nemčiji, potem tisti, ki se nočejo vrniti na delo, ako jih pristojni urad pokliče, in končno taki, ki so jim nemška oblastva zaradi neprimernega vedenja odpovedala službo. Osebe, ki razširjajo neresnične vesti, se prav tako lahko pošljejo na prisilno delo, če s svojim dejanjem niso storile hujše kaznivega zločina. Med onimi, ki kot nesocialni elementi prihajajo pod obvezo prisilnega dela, so vsi tisti, ki padajo na breme svojih rodbin ali občin, pijanci, razgrajači, kvartači in moralni ničvredneži. Prav tako očetje rodbin, ki se ne brigajo za svojce, ter očetje nezakonskih otrok, ki se zaradi neplačevanja alimentov izogibajo stalni zaposlitvi. Razen navedenih se lahko pošljejo na prisilno delo tudi vsi tisti, ki s svojim zadržanjem in delovanjem ogražajo delo in proizvodnjo v slovaškem gospodarstvu.

Kdo bo poslan na prisilno delo, se ugotavlja po temeljitem preiskovanju, ki ga izvrše občinski uradi in orožniške postaje. Njihova dolžnost in skrb je takšne ljudi najprej spraviti na pravo pot, in le če so nedovzetni za vse opomine, zapisati jih v seznam nesocialnih elementov. V začetku vsakega leta se bo sestala posebna komisija, sestavljena iz občinskega načelnika, orožniškega poveljnika in vladnega zastopnika, ki bo odločala o tem, kdo izmed onih, ki so že na seznamu, bo uvrščen v trajni popis nesocialnih elementov. Ti popisi bodo potem dostavljeni osrednjemu uradu za prisilno delo, ki bo po potrebi pozival obveznike na delo.

K prisilni delovni službi so zavezane osebe med 18. in 60. letom starosti, če so duševno in telesno zdrave. Obvezniki prisilnega dela so za časa zaposlitve zavarovani kakor drugi delavci. Za svoje delo dobivajo tudi plačo, toda se jim od nje odtije določena vsota za stanovanje in oskrbo v delovnih taboriščih, medtem ko se ostanek preko občine izroči njihovim rodbinam. Med delavskimi oddelki sta dve glavni skupini. V eni so ciganí, v drugi pa vsi ostali. Kolikor bodo dopuščale prilike in prostor, bodo pripadniki ene kakor druge skupine razdeljeni v tri kategorije: v takšne, pri katerih se lahko pričakuje skorajšnje poboljšanje, v takšne, ki nimajo čiste preteklosti, pa se vendar lahko računa, da bodo naknadno uvrščeni v prvo skupino, in končno v pokvarjence, med katere spadajo vsi lenuhi in ljudje, ki so nevarni za skupnost in mračne politične preteklosti. Pripadnost k posamezni skupini odreja poveljnik delavskega oddelka po podatkih, ki mu jih je poslala policija.

Za časa bivanja v delovnem taborišču je lahko pripadnik težje kategorije premeščen v lažjo ali obratno. Onim v prvi kategoriji poveljnik lahko dovoli nekatera olajšanja, med drugim n. pr., da smejo največ dvakrat na mesec obiskati rodbino in dobivati od svojega zaslužka dnevno po 2 kroni za tobak in drobnarije. Tudi pripadnikom druge kategorije lahko poveljnik, če se mu zdi umestno, dovoli majhna olajšanja, medtem ko za one v tretji kategoriji takšna olajšanja niso dovoljena. Prav nasprotno, njim se lahko delovni čas podaljša, ako v določenem roku ne izvrše dela, lahko pa jih zaposle tudi v času, ki je določen za počitek. V taborih morajo biti pripadniki posameznih kategorij med seboj strogo ločeni. Oni iz prve kategorije lahko gredo, če se dobro obnašajo, po treh mesecih domov, medtem ko za pripadnike druge in tretje kategorije to ne velja.

Po izjavi slovaškega ministra za notranje zadeve Macha bo na opisani način vprašanje ciganov in drugih nesocialnih elementov na Slovaškem zadovoljivo in temeljito rešeno, kakor je že bilo rešeno židovsko vprašanje.

Naše zdravje

O nesrečah, da se otroci brez nadzorstva doma opečejo in v bolečinah umrjejo, — ker si sami ne znajo pomagati ter na njih krik in jok največkrat ne morejo priti na pomoč zelo oddaljeni sosedje — zlasti jeseni in pozimi pogostokrat čitamo. Največkrat prilejo deklice do peči ali do ognjišča in se zaradi nepazno sti vnamejo njih lahka krila. Večkrat tudi prevrnejo nase posodo s kropom ter dobe najhujše, največkrat smrtne opekline. Vedno vnovič moramo opozarjati, ne puščajte otrok samih doma! Nadzorujte jih ali pa privedite jih h kakemu sorodniku ali znancu, da jih vestno nadzoruje!

Navidezno smrt imenujemo stanje globoke nezavestnosti, združeno z navideznim popolnim prestankom dihanja in delovanja srca. Navidezna smrt lahko nastopi na primer pri utopljenju, obešenju, zadavljenju, vdihanju strupenih plinov (ogljikova kislina, svetilni plin itd.), pri zasutju, zmrznjenju, udaru strele, električnega toka itd. Pri prvi pomoči odstranimo po možnosti vzroke pojave navidezne smrti. Utopljenca n. pr. položimo na stran ali trebuh ter mu odstranimo iz ust in dihalnih organov vso nesnago. Zastrupljene spravimo na čist zrak. Nato vršimo umetno dihanje (izmenoma), dokler ponesrečeni ne prične dihati, oziroma, dokler se ne pojavijo zanesljivi znaki smrti (mrtvaške pege na nižjih delih telesa). Če se rešitev posreči, je treba bolnika še delj časa nadzorovati, ker se kritično stanje kaj rado ponovi.

Zoonose imenujemo živalske bolezni, ki se lahko prenašajo tudi na človeka. Najčešče se pač prenašajo bolezni domačih živali, pa tudi divje živali lahko služijo kot vir infekcije. Najčešče se prenašajo: vranični prisad, tuberkuloza, kuga, Bangova bolezen, steklina, slinavka in parkljevka ter razne parazitne bolezni.

MODA IN DOM

Nove pletene jopice

Pletene jopice in pulloverji — to so pač najzvestejši prijatelji, ki jih hranimo v omari. Ob prvem hladnem vremenu jih potegnemo na svetlo, nosimo jih h kostumu, preko športnega krila, preko volnene obleke s kratkimi rokavi. Nove jopice so povsem gladko pletene, minili so časi, ko smo si izmišljali komplicirane vzorce, da jih vpletemo vanje. Prav zaradi njihove preprostosti pa se jih ne naveličamo, bolj elegantne so, nosimo jih lahko tudi popoldne k lepši obleki. Bolj važna kakor vzorec je oblika nove jopice — krojena mora biti brezhibno po telesu, zato vpletamo v pas patentni vbod (dve levo, dve desno), da se čim lepše oprimejo postave. Volno za nove jopice izbiramo v nevtralnih, pa tudi v nežnih pastelnih barvah, ki jih lahko nosimo k vsaki temni obleki in k vsakemu krilu.

***

K športnemu kostumu

Športni kostum je manj podvržen modi kakor druga oblačila. Gladka, moško krojena jopica, gladko, spredaj nagubano krilo — to dvoje lahko nosimo leta in leta, ne da bi bilo treba kaj spreminjati. Le tu pa tam si omislimo kako malenkost, s katero poživimo morda preveč nevtralni videz preprostega kostuma. Tukaj pa nam moda sleherno leto prinaša nekaj novega: živobarven pas s priključeno torbico, ljubko karirasto rutico, ki jo zataknemo v prsni žepek, pas iz klobučevine z aplikacijami, povrt vsega pa lepe športne čevlje, na katerih vsako sezono opazimo kaj novega, zdaj v obliki zdaj v podrobnostih, ki jih krasijo.

Pomagajmo si s kisom!

Ne samo v kuhinji — povsod v gospodinjstvu nam pride prav steklenica s kisom, če ga le znamo pravilno uporabiti. Kis ima tudi zdravilno moč. Na primer: proti bolečini komarjevih pikov nemudoma pomaga, če namočimo dotično mesto s kisom. Onesveščenim osebam dajemo vdihavati močnega kisa. Opekline, ki so jih povzročile lužne snovi, omilimo s kisom. Prav tako pomagamo osebam, ki so se zastrupile z alkalično snovjo ali z lugom, če jim damo piti mnogo vode, pomešane s kisom. Pri pranju glave odstranimo poslednje ostanke milnice iz las, če jih izperemo z vodo, ki smo ji dodale kisa. Sadne madeže odstranimo s prstov, če jih drgnemo s kisom.

Tudi pri čiščenju oblek si pomagamo s kisom, zlasti s črnega blaga odstranimo neprijetni blesk, če drgnemo tista mesta s krpo, ki smo jo pomočile v kis. Pri pranju blaga mu ohranimo prvotno barvo, če dodamo vodi kisa in sicer jedilno žlico kisa na liter vode. Prav tako pa odstranimo blatne madeže z dežnega plašča, če ga čistimo z vodo, ki smo ji dodale žlico kisa na pol litra.

Kaj pa v gospodinjstvu? Ogledala najlepše očistimo z mešanico vode, kisa in španskega belila. Tudi pozlačene okvire čistimo z gobo, ki smo jo pomočile v pristen vinski kis, splaknemo z vodo in posušimo na zraku. Madeže na srebrni opere mo z mrzlim kisom, nato pa srebrne predmete splaknemo v čisti vodi in posušimo z žaganjem. Sploh odstranimo vse madeže od mleka, apna, luga, sode, smetane in podobnega z vodo, ki smo ji dodale kisa. Če želimo dobiti snežno bele gomolje od zelene, jih namakajmo kake tri ure v mrzli vodi s kisom, preden jih damo kuhati.

Boksanje z okovanimi rokami

Pri olimpijskih igrah pred 2000 leti so si grški boksači pritrjevali okrog pesti usnjene jermene, v katere so bili vdelani kovinski oglati gumbi, da bi bil udarec tem silnejši. Pri nekaterih borbah je bilo celo navada, da so jemali boksači kamenito ali kovinsko kroglo v roko, da je udarec učinkoval kakor s kladivom. Sunki pa so bili dovoljeni kamor koli, prakticirali so jih posebno proti glavi. Ker so bile borbe zelo krvave, je obveljal tisti za mojstra, ki je iz takšnega boja izšel brez rane. Vendar pa je pripadla največja čast tistemu, ki ni bil niti sam ranjen, niti ni svojega nasprotnika kakor koli poškodoval, temveč ga je polagoma zmrvil samo s spretno obrambo, to je s tem, da je s svojimi pestmi odbil vse njegove napade.

Račja jajca

Pred nekaj časa so v raznih krajih opazovali primere zastrupitve z živili. Sum je padel na račja jajca in je res uspelo, da so na lupinah teh jajc, kakor v njihovi notranjosti odkrili povzročitelja črevesne bolezni, ki je podobna griži. Mnogi radi jedo račja jajca, pa jim je priporočati, naj jih uživajo samo kuhana. Uporabe na pol kuhanih ali surovih račjih jajc za majonezo, krompirjevo solato itd. pa se varujmo.

RAZPOROKA

»Kako se je iztekla tvoja razporoka, Irma?«

»Jaz sem dobila pohištvo, dečka je dobil mož, denar pa advokat.«

*

POŠTENJAK

Majer sreča na ulici svojo nekdanjo prijateljico Rozo, pa jo poprosi, ali bi mogel priti jutri k njej na črno kavo. »Ni mogoče,« odgovori Roza, »jaz sem že omožena.«

»Vem,« reče Majer, »poznam prav dobro tvojega moža, toda stara ljubezen ne zarjavi; dam ti rad dvesto lir, če te lahko jutri obiščem.«

Dvesto lir je lep denar. Drugi dan ob treh sprejme Roza svojega prijatelja in obujala sta stare spomine. Majer pusti na mizi dvesto lir in se lepo poslovi.

Zvečer pride Rozin soprog domov. Prvo, kar je vprašal, je bilo: Ali je bil Majer tukaj?« Roza malo v zadregi: »Bil je!«

»Ali je prinesel dvesto lir?«

»Prinesel. Tukaj je denar.«

»Vendar je Majer le poštenjak! Včeraj zjutraj me je navrtal za dvesto lir in mi je zastavil poštene besede, da jih prinese danes popoldne v moje stanovanje. Še so pošteni ljudje na svetu!«

Tulipan:

Monopol

In naenkrat — razumeš? — odletijo vrata v steno. Trušč! — to si lahko misliš. Zabobni! In v razred pridrvi Pavel. Na kateder plane, kratkohlačnik — ves je rdeč — in zatuli.

»Tiho! Prosim za besedo. Mir!«

Pavlov glas je živinski. Prisežem. Razred se kajpada vznemiri. Vzvalovi. Negotovo pogleda — pride bliže — obkoli kateder. Pavel maha z rokama in lovi sapo.

»Sošolci« — rjuje kuštravec — »prijatelji! Ali je mogoče? Tak zločin! Takšna socialna krivica! Ne bi verjel,« tuli, »resnično ne bi verjel, če ne bi zaupal svojim čutilom.«

Razred se razburi. Ničesar namreč ne razume.

»Kaj? Kaj je? Za vraga!« — kriči razred. »Govori vendar! Počitnice?«

»Ha — počitnice,« se nasmehne capin prizanesljivo. »Ne fantazirajte prijatelji! Kdo nam jih bo pa dal? In še nam! Sedma, á seveda — ti oholi domišljavci! — Ti na primer že imajo počitnice. Tri dni! Protekcija, kajpada.«

»In zakaj?« se zanima razred. »Kako utemeljujejo ta prestopek?«

»Stenice imajo, veste,« govori Pavel. »Steničice. Kar smešno je že. Ampak zato so dobili ti lenuhi tri dni prosto! Kaj pravite k temu? Svinjarija ; med nami rečeno. Enostavna svinjarija!«

»Kaj? Kaj?« zakriči razred. »Kaj se to pravi? Ne razumemo. Ni mogoče.«

»Da. Ubijte me, ako lažem!« se razvnema Pavel. »Namreč — desinficirali bodo razred. Pazite! Takole se je vse zgodilo.

Komaj je pozvonilo, sem zdivjal na hodnik in pričel — mirno kajpada — premenirati ter loviti muhe. Sonce je sijalo — prav prijetno je bilo. Poetično. Za nezadovoljnost, hočem reči, ni bilo vzroka.

In v tem — pazite — se naenkrat odpro vrata sedme ‚a'. Iz razreda se opoteče Jurij Kocuh. Kakor blazen je — pobalin. Zmedeno govori. Klobuk si natika. Reži se.

»Domov gremo, veš« — vpije. »Namreč — stenice . . .«

»Kaj?« sem zakričal. »Lažeš se, cigan! Zakaj greste domov?«

»Domov pač gremo,« nadaljuje. »Nada — veš — je zagledala eno na klopi. Zakričala je — to se ve. »Stenica!« je zavpila in padla iz klopi. Profesor — stara sablja — je takoj odvrgel kredo in priletel s katedra. Zgrabil jo je — stenico — in jo zanesel k direktorju. In direktor si je nataknil očala — veš — pogledal jo je, pokimal in dejal: »Jasno. Stenica je. Domov jih naženite — je rekel — študente. Moram — je rekel — desinficirati razred.«

»Kaj hočemo?« pravi Kocuh. »Domov moramo. Moramo pač za tri dni na počitnice. Ah — težka usoda! Gremo pa« — se peklensko reži — »s tem večjim užitkom, ker bi morali danes pisati latinsko.«

»In jaz, prijatelji, kot stanovsko zaveden študent,« nadaljuje Pavel, »sem takoj skočil v sedmo ‚a'. Naravno.«

»Podarite nam,« sem jih poprosil, »eksemplar te vražje stenice! Smo namreč v stiski. Krvavo jo rabimo. Matematična, veste . . .«

No, sedaj bi jih morali čuti! To so zarjuli — nevoščljivci. Hu! Izžvižgali so me. Kričali so — skopuhi.

»Ne, ne in stokrat ne! Ne damo. Nismo blazni. Nazadnje bomo še ob te tri dni prostosti. In kaj potem? Ne bo nič. Le izgini, prijateljček! Stenice so naš monopol! Izgubi se,« so zarjuli, »če ti je življenje ljubo!«

Ven so me vrgli — egoisti. Ali — to jih bomo naučili kozjih molitvic«

»Bomo, bomo jih« je razred krvoločno vpil.

In potem bi moral biti v razredu! Panika. Razumeš? Vik! Nered! Nekateri so hoteli na vsak način prirediti demonstracije. Profesorja smo malone ubili. Nismo ga namreč takoj spoznali. Zaradi silnega prahu, seveda.

Ali on nas je pomiril! Naučil nas je zopet trezno gledati v svet. Malo je . . .«

In v tem trenutku sta prišla mimo njune klopice dva študenta. Moja soseda sta ju sprejela z navdušenim vpitjem. Vsa iz sebe sta bila. Ginjena. In potem so vsi odšli. Videl sem jih — zlikovce — še nekaj časa, kako so vneto krilili in živahno kričali. Potem so izginili v parku.

SPORT

Toča golov in nič več

Medel zaključek jesenskega nogometnega turnirja po kolih
Obilen spored ob žogi drugod po svetu

Ljubljana, 2. novembra

Precej drugače je poteklo včerajšnje III. kolo jesenskega nogometnega turnirja med ljubljanskimi moštvi kakor smo računali mi in še marsikdo in žal so te spremembe bolj škodile kakor koristile vrednosti prireditve, ki je dobila baš včeraj — ob dovolj ugodnih vremenskih okoliščinah — izredno lep vnanji okvir, in sicer zaradi krasne travnate ploskve sredi najlepšega sportnega prostora, ki ga premore Ljubljana. Včerajšnji spored so namreč prireditelji prenesli na stadion nasproti igrišča Ljubljane, ki sicer ni bil obdan od tisočev in tisočev, za katere je pripravljen, onih nekaj sto gledalcev pa, ki jim ni bilo žal poti do predzadnje avtobusne postaje, si je v mislih lahko predstavljalo, kako privlačna bi bila šele v takem okolju vsaka vsaj količkaj dobra nogometna prireditev.

Vsaj količkaj dobra pa ni bila nobena izmed vseh treh srečanj, ki so bila včeraj na sporedu, o čemer priča že samo dejstvo, da je bilo v treh tekmah (ali v treh urah in pol igre) zabeleženih nič manj kakor 33 zgoditkov, vseh na strani poraženih enajstoric. Favoriti so torej imeli včeraj svoj veliki dan, kar velja — tako kakor je napisano — vendarle samo za moštvi Dopolavora iz tobačne tovarne in Marsa, ki sta svoji zmagi pošteno zaslužili in njuna nasprotnika kljub vsemu prizadevanju nista mogla več kakor preprečiti še večja poraza. Posebno poglavje pa zasluži ob tej priliki enajstorica Mladike, ki je spravila v Korotanovo mrežo — reci in piši — 18 golov, natančno toliko klikor jih je potrebovala, da je dosegla boljšo razliko golov od SK Ljubljane (19:1 proti 18:1) in si tako pomagala na prvo mesto v svoji skupini ter pridobila pravico do nastopa v finalu z Marsom — za prvo odn. drugo mesto. Že potek igre je kazal mnogo nesportnega — sodnik sam je moral pozivati Korotance, naj jemljejo stvar resno — še bolj pa so nas potrdile v domnevi, da je bil rezultat »narejen«, nedvomne izjave nekaterih igralcev z Rakovnika, češ da so za vse to že vedeli v soboto... Ni naša stvar, da bi izrekali sodbe o krivdi ali nekrivdi za take nastope, toda eno moramo zahtevati v imenu naše sportne javnosti, da naj na sportni teren prihajajo — če še tako maloštevilni in še tako preprosti — res pravi sportniki. V ostalem pričakujemo, da v tej edinstveni nogometni partiji še ni bila izrečena zadnja beseda!

Po včerajšnjih izidih, ki so prinesli po dve točki Dopolavoru, Mladiki in Marsu, so se v turnirju B klasificirale za finalno tekmovanje omenjene tri enajstorice in pa Ljubljana, ki pa jo je po onem famoznem podvigu Mladike zadela nepričakovana usoda, da bo prišla v konkurenco le za tretje odn. četrto mesto. Mladinski turnir se je končal z okrnjenim sporedom, saj so med štirimi nasprotniki te nedelje nastopili samo dečki iz Mladike in Žabjaka, medtem ko Dopolavoristov ni bilo na spregled in so Vičani prejeli svoji piki brez tekme ter dokončno zasedli prvo mesto v turnirju A. Žabjak si je z včerajšnjo zmago nad Mladiko pomagal na drugo najboljše mesto. (Tabele s podrobnim pregledom bomo objavili jutri.)

Po vsem, kar smo o včerajšnjem sporedu na stadionu rekli dozdaj, bo kronika sama lahko precej kratka, saj so — vsaj popoldanske igre — obstojale iz ene same vrste enostranskih, pa še precej ležernih akcij, ki so se tu in tam na strani šibkejšega končavale z lepim ali tudi neučinkovitim zaključkom.

V turnirju A

je bila odigrana dopoldne ena sama tekma, v kateri je mlado moštvo **Žabjaka** proti pričakovanju ugnalo **Mladikarje** s tesnim, toda zasluženim izidom 2:1. Naraščaj z Žabjaka si je močno izboljšal končni položaj v tabeli, v kateri je ostal na vrhu Vič, ki je ta dan ostal brez nasprotnika in knjižil svoj izkupiček v golih in točkah par forfait.

V turnirju B

7:0 ZA DOPOLAVORO

Vičani, ki so se temu tretjemu nasprotniku postavili v bran z vso najboljšo voljo, so stalni pritisk vzdržali nekako do polovice, potem pa začeli omagovati. V drugem delu igre je prišlo, kar je moralo priti in Dopolavoro je po pravici zabeležil svojo najvidnejšo zmago v dosedanjem poteku turnirja. Moštvo je od tekme do tekme bolj povezano in je predvsem voljno in marljivo, treba pa bi ga bilo za dokončno oceno videti v resnejši tekmi. To pot je prišlo na častno drugo mesto v svoji skupini in bo prihodnjo nedeljo na ogled — še enkrat in tudi v težji tekmi.

18:0 ZA MLADIKO

Osem golov je padlo v prvih 35 minutah, naslednjih deset pa v naslednji pol uri. Igrala je ves čas samo Mladika, kakor je znala in hotela, njeni nasprotniki pa so gledali ali pa ji tudi pomagali, če ni bilo drugače. Glede slednjega je bil posebno agilen Korotanov vratar, pa tudi ožja obramba se ni preveč brigala za dogodke v lastnem prostoru pred golom. Mladikarji so opravljali svoj posel brez posebnih težav in sprva tudi z vso resnostjo, pozneje pa menda njim samim ta »igra« ni več ugajala. Kajti svoj cilj so dosegli še precej pred pravim koncem. Nogometa je bilo v danih okoliščinah zelo malo.

8:0 ZA MARS

Zmaga Marsa v tekmi proti Žabjaku ni bila na tehtnici nikoli, možnosti pa je bilo nekaj — vsaj v prvih 20 minutah igre, da bi bili Žabjačani enkrat pogodili mrežo — odnosno zadeli med drogove, ker mreže na teh novih drogovih še ni bilo — in močno prekrižali račune v tabeli. Toda že po 8. min. je Slamič zabil otvoritveni gol, potem pa je v 21. Doberlet povišal na 2:0 in vse sile Žabjaka so se začele zbirati za obrambno delo. Pri vsej njegovi marljivosti pa je Mars do odmora povišal še na 4:0 in v drugem delu igre z lahkoto podvojil razliko z izredno razpoloženim napadom. Tekma je tekla fair pod taktirko Marsovcev, bila pa je vendar bolj ali manj tudi pod posrednim vplivom nesportnih prizorov iz »dvoboja« v prejšnji tekmi.

Obe finalni tekmi za zasedbo prvih štirih mest v turnirju B bosta na sporedu prihodnjo nedeljo.

Livorno vodi, Torino preseneča

Po V. kolu italijanskega nogometnega prvenstva

Peta prvenstvena nedelja po italijanskih igriščih tudi ni minila brez presenečenj, kar je čisto prav, saj bi nogomet sicer ne bil to, kar je. To pot je za vročekrvneže skrbel Torino, ki je gostoval v prestolnici in sredi Rima naložil državnemu prvaku štiri zgoditke brez izgube na svoji strani. Dobro — in sicer že petič zaporedoma — je opravil Livorno, ki je poslal rimski Lazio domov brez točke, najvišji izid dneva pa si je privoščila Juventus iz Torina, ki je izprašila Atalanto kar s 5:1. Mnogo veselja je bilo v Milanu, kjer je Ambrosiana dobila obe točki proti Bologni, ne glede na to, da je tudi Milano rešil eno v Vicenzi. Med remisi je omembe vreden triestinski (že četrti v petih tekmah), to pot proti Bariju, ki je vsekakor več kakor uspeh za goste. V podrobnem še na kratko tole:

Vicenza je spet pridobila točko, to pot z **1:1** proti **Milanu**, čeprav je potrebovala tri tedne, da je prišla do sape. — **Venezia** se očitno še ni prebudila in to pot je v **Fiorentini** naletela na dovolj močnega nasprotnika, da je z **2:1** spravil ves izkupiček. — Obe najbolj popularni enajstorici turnirja sta se srečali na rimskih tleh. **Torino**, ki je pred mesecem dni začel zelo šibko, si je to pot izposodil **Romo** brez opravičila s **4:0** in prilezel med tem na 5. mesto v tabeli. — Domača rivala iz Genove sta obračunala med seboj s krepko zmago **Genove 3:0; Liguria** spada zdaj že med siromake v tej družbi. — **Juventus** je prišla do prve zmage šele predvčerajšnjim, ko je doma sprejela in odpravila **Atalanto** s **5:1**. — **Livorno** je ostal vztrajen in je bil kos tudi **Laziu** iz Rima; s **4:2** je prejel že peti par točk in vodi zdaj čisto sam s 3 točkami v dobro. — Krepak korak proti vrhu je storila Ambrosiana, ki se je z 1:0 otresla nevarne **Bologne** in dobila svoj prostor v zgornji hiši. — **Triestinci** so mislili na najbojše, toda **Bari** je bil pretrd oreh in ostalo je samo pri delitvi točk po neodločenem **1:1**. Od samih remisov je slabo živeti.

Vrstni red v diviziji A je po petem kolu naslednji: 1. **Livorno** 10, 2.—4. Genova, Fiorentina, Ambrosina 7, 5.—6. Torino in Roma 6, 7.—9. Bologna, Bari, Lazio 5, 10.—12. Juventus, Triestina, Milano 4, 13.—14. Vicenza, Liguria 3, 15.—16. Venezia, Atalanta 2 točki.

V diviziji B so se nedeljski pari razšli z naslednjimi rezultati:

Pro Patria-Novara 1:0, Alessandria-Pisa 2:1, Modena-Pescara 5:1, Brescia-Savona 3:1, Anconitana-Cremonese 2:1, Spezia-Udinese 5:0, Padova-Siena 5:0, Mater-Palermo 1:0, Napoli-Fanfulla 2:1.

Tako je Spezia spet obdržala vodstvo z 9 točkami, ki mu kot prvi sledi Napoli. Najslabša je zdaj Pescara.

*

V diviziji C navajamo iz serije izidov samo nekatere iz okrožja A, in sicer: Pieris-Gorizia 0:0 (prva izguba točke dosedaj neporaženih Gorizianov), Ponziana-Mogliano 4:0, Fiumana-Ampelea 2:0.

Dve mednarodni tekmi

NEMČIJA — HRVATSKA 5:1 (2:0)

Pred 50.000 gledalci je bila v nedeljo v Stuttgartu odigrana sedma mednarodna nogometna tekma med Hrvatsko in Nemčijo. Domačini so v glavnem poslali v boj svojo standardno enajstorico, Hrvati pa so morali svoje moštvo izpopolniti z nekaterimi manj rutiniranimi močmi iz Concordije in Haška. V njihovih vrstih je stal Glaser. Nemci so že do odmora dvakrat zadeli v črno (prvi gol je iz prostega strela zabil branilec Janes, ki je ta dan slavil svoj 70. nastop v državnem dresu), po odmoru pa je Wilmowski z dvema zgoditkoma povišal na 4:0. Sedaj šele so tudi gostje prišli do svojega častnega gola po zaslugi Wölfla, ki ga je pa nedolgo zatem še izravnal Klingler. Nemško moštvo je ugajalo v celoti, najbolj pa njegova krilska vrsta. Gostje so vztrajali do konca, vendar poraza niso mogli zmanjšati.

Tekmo je sodil madžarski sodnik dr. Balarsky.

MADŽARSKA — ŠVICA 3:0 (1:0)

V Budimpešti sta se v nedeljo pred 38.000 gledalci srečali nogometni reprezentanci Madžarske in Švice. Domačini so prešli takoj v ofenzivo in že prvi udarci so pokazali, da so svojo sestavo z novimi močmi močno ojačili. Kljub temu se je švicarska obramba držala dobro in šele v 31. min. je Bodola zabil edini gol tega polčasa. Po odmoru je prišla premoč domačinov še bolj do izraza ter sta Polgar in Toth zvišala na 3:0. Švicarji so nastopili z nekaterimi spremembami v moštvu, ki pa se to pot še niso mogle uveljaviti. Zmaga domačega moštva je bila zaslužena.

*

V prvenstvu Donau-Alpenlanda so bili zadnjo nedeljo najbolj zanimivi tile trije rezultati: Rapid-WAC 5:1, Vienna-Wacker 4:2 in Austria-FC Wien 2:1.

»Očka, svarim te, niže od pasu me ne smeš udariti, sicer te dam diskvalificirati!«

KAJ VEM? KAJ ZNAM?

476. Kaj pomeni predpona »bio«?

477: Katere štiri prvine (elemente) je poznal Empedokel?

478. Kaj je perm?

*

479. Za ljubitelje geometrije.

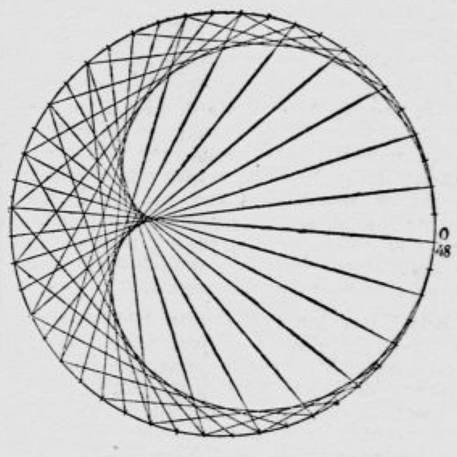

Zgornja slika je takole napravljena: Razdeli krog poljubnega polumera na 48 enakih delov. Iz točke 0 kot skupnega izhodišča tečeta po krogu dve točki v nasprotnem smislu urnega kazalca, druga točka dvakrat tako hitro ko prva. Od vsakega zaporednega delišča spoji prvo točko z istočasno lego druge točke. Ko pride prva točka v delišče 24, je druga točka že v delišču 48. Ko pride prva točka v delišče 48 je torej pretekla krog prvič, pride druga točka že preko delišč 48 do 96 drugič po krogu. Spojiti moramo torej 1 z 2, 2 s 4, 3 s 6, 4 z 8 itd., 24 z 48, 25 s 50 (= 48 + 2), 26 z 52 (= 48 + 4) itd. Vse narisane tetive kroga ogrinjajo kot tangente neko nenarisano srčasto krivuljo, ki se v sliki prav dobro razloči.

Taka srčasta krivulja se imenuje kardioida (grško kardia = srce) in je pot točke krogovega oboda, ki se po zunanji strani enako velikega nepremičnega krogovega oboda vali (kotali) brez drsenja. Tako gibanje si lahko na mizi predočite z dvema enako velikima kovancema, če en kovanec nepremično leži, drugi se pa po njegovem obodu brez drsenja vali (kotali). Kardioida je poseben primer tako zvane epicikloide, ki nastane vobče s točko krogovega oboda, ki se vali brez drsenja po zunanji strani drugega krogovega oboda ne glede na medsebojno velikost krogovih polumerov.

Presenečeni boste s sliko, ki si jo napravite sami na isti način in zaradi lažjega risanja vzamete polumer kroga 8 ali več cm, razdelite krog na 72 enakih delov (s kotomerom po 5°) in spremenite hitrosti, da teče n. pr. druga točka 3-krat ali 4-krat ali 5-krat tako hitro ko prva.

480. Denar v dveh žepih.

V dveh žepih imam denar. Če predenem iz levega žepa 60 stotink v desni žep, imam v obeh žepih enako veliko denarja. Če predenem iz desnega žepa 1 liro v levi žep, imam v levem žepu dvakrat toliko denarja kakor v desnem. Koliko denarja imam v vsakem žepu?

* * *

Rešitve nalog 31 oktobra

471. Dioptrija je mera, s katero izražajo optiki goriščno razdaljo naočniških leč. Za razne kratkovidne in daljnovidne oči predpisujejo očesni zdravniki bolj ali manj izbočena ozir. vbokla stekla. Čim bolj je leča izbočena ali vbokla, tem manjša je njena goriščna razdalja, število, ki nam pove, kolikokrat gre ta goriščna razdalja v 100 cm (1 m), pa se imenuje dioptrija ali manj točno »ostrina« leče. Če meri goriščna razdalja kakšne leče n. pr. 2 m, znaša njena »ostrina« ½ dioptrije. Predznak plus (+) ali minus (—) pa nam pove, da-li je leča izbokla ali vbokla, konveksna ali kokavna, t. j. primerna za daljnovidne ali kratkovidne oči.

472. Poglavitne sestavine človeške hrane so: maščobe, ogljikovi vodani (hidrati), beljakovine, soli in vitamini. Vseh pet sestavin hkrati ima v sebi zlasti mleko.

473. »Darilo Danajcev« je darilo, ki prinaša nesrečo. Danajci, t. j. Grki, so namreč po Homerju ostavili pred Trojo velikega lesenega konja in se umaknili izpred mesta, kakor da so opustili obleganje. Konja so Trojanci spravili v mesto. Grki pa, ki so bili skriti v konjskem trupu, so ponoči odprli mestna vrata, da so mogli njih rojaki vdreti v mesto in ga zavzeti. — »Danaidsko delo« pa imenujemo težavno in brezuspešno delo. Grška pripovedka pripoveduje o 50 hčerah kralja Danaja, ki so morale za kazen, ker so umorile svoje može, v podzemlju nositi vodo v sod brez dna.

*

474. Nerodna raztresenost

Ker je pismonoša seveda tudi pismo služabniku vrgel v omarico in ž njim ključ, služabnik ni mogel zvedeti za gospodarjevo željo.

*

475. Križanka

Vodoravno: 1. sapa, 4. kopa, 8 eto, 9. koleg, 10. vi, 11. Ulm, 12. pe, 14. bej, 15. Ra, 16. park, 18. veka, 19. uk, 20. omara, 22. Oto, 23. meja, 24. pram, 25. ora, 26. šik, 27. Ra(dij), 28. tok, 29. dr., 30. ima, 31. gaj, 32. Erna, 33. Bine.

Navpično: 1. Severno morje, 2. Atila, 3. po, 4. kom, 5. ol, 6. Pepe, 7. Egejsko morje, 9. kloaka, 14. b, k, 16. Pera, 17. Ra(dij), 18. vaja, 19. uta, 21. mera, 22. Ork, 24. pik, 26. Soa, 28. tma, 29. dan, 30. in, 31. g, l.

RAZTRESENOST

— Oni dan mi je bila ukradena denarnica iz žepa.
— Kaj nisi začutil roke v žepu?
— Sem, toda mislil sem, da je moja.

MALI OGLASI

Kdor išče službo plača za vsako besedo L —.30, za drž. in prov. takso —.60, za dajanje naslova ali šifro L 2.—. Najmanjši iznos za te oglase je L 7.—. — Za ženitve in dopisovanja je plačati za vsako besedo L 1.—, za vse druge oglase L —.60 za besedo, za drž. in prov. takso —.60, za dajanje naslova ali šifro L 3.—. Najmanjši iznos za te oglase je L 10.—

Službo dobi

Služkinjo
za gostilno sprejmem. Naslov v vseh poslovalnicah Jutra. 15072-1

V pomoč gospodinjstvu
sprejmem zanesljivo in pošteno dekle, najraje begunko. V slabem gmotnem položaju imajo prednost. Naslov v vseh poslovalnicah Jutra. 15068-1

Dekle
k otrokom in v pomoč v gospodinjstvu sprejmem takoj. Dobro plačam. Naslov v vseh poslovalnicah Jutra. 15067-1

Postrežnico
mlajšo, za dvakrat na teden, sprejme Foto-Kocmur, Prešernova 9. 15081-1

Službe išče

Gospod. pomočnica
vajena samostoine kuhe in opravlja vsa hišna dela, želi mesto k boliši družini. Naslov: Ulica 3. maja 11, hišnica. 15071-2

Postrežnica
poštena, urna, išče mesto. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Brez hrane«. 15066-2

Pouk

Akademik
poučuje italijanščino (konverzacija) in druge srednješolske predmete. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Uspešno«. 14789-4

Vajenci (-ke)

Učenko
za večjo kuhinjo iščem. Naslov v vseh poslovalnicah Jutra. 15065-44

Vajenko
sprejme frizerski salon »Rakar«, Prešernova ul. 7. 15077-44

Največ oglasov ima „JUTRO“ Inserirajte torej tudi Vi!

Prodam

Otroška košara
na koleščkih, skoraj nova, poceni naprodaj. Poizve se: Milavec, Linhartova 14. 15074-6

Štedilnik
desni, pripraven za gostilno, slaščičarno, 3 pečiake, bakren kotliček, ploščice, opeko in tehtnico decimalko 25 kg, 320 strešnih cementnih opek, prodam. Berlot, Bohoričeva 6. 15064-6

Prodam
manjšo žensko ročno torbico, usnjeno, za 70 lir, in rjave »haferl« čevlje, dobro ohranjene, št. 37, za dečka ali deklico. Naslov v vseh poslovalnicah Jutra. 15059-6

Sodčki!
Prodamo male sodčke od paradižnikov od 25 do 100 litrov. Kolodvorska ul. 3. 15080-6

Radio

Radioaparat
kupim. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Plačam takoj«. 15078-9

Kupim

Otroški voziček
globok, lepe oblike in malo rabljen, kupim. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Bel vozček«. 14794-7

Predivo
po najvišjih dnevnih cenah kupujem vsako količino, dolžina od 20 cm naprej. MILAN JAGER, mehanična predilnica žime, Ljubljana, Sv. Petra cesta 17. 14728-7

Kolesa

Moško kolo
skoro novo, lahko, ugodno prodam. Ogled v delavnici Gorec, Gosposvetska cesta 14. 14968-11

Pohištvo

Več modernih kuhinjskih oprav
solidno izdelanih, proda Krže, mizarstvo, Vrhnika. Ogleda se v zalogi: Ljubljana, Bleiweisova c. 47, poleg kavarne Majcen. 15079-12

Oblačila

Moške obleke
sukne, površnike itd., dobro ohranjene, kupim. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Obleka«. 15075-13

Prodam
2 črni suknji ter majhno suknjo za 13letnega dečka. Vprašati pri hišnici Ulica 3. maja št. 11. 15070-13

Stanovanja

500 lir nagrade
dobi, kdor mi preskrbi enosobno ali dvosobno stanovanje. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Čimprejeo. 15073-21a

Šest- do sedemsobno
stanovanje v centru, išče stalen domačin. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Komfortno«. 14726-21a

Sobo odda

Opremljeno sobo
lepo, s posebnim vhodom in souporabo kopalnice, takoj oddam. Cesta 29. oktobra 18-I., desno. 15069-23

Sončno sobo s štedilnikom
oddam ženski, ki bi pomagala pri hišnih delih. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »30-50letna«. 14945-23

Glasbila

Pianino
dobro ohranjen, kupim takoj. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Glasbae. 15076-26

Obrt

Gospodje, pozor!
Klobučarna »Pajk« vam strokovnjaško očisti, preoblikuje in prebarva klobuke vseh vrst po nizkih cenah. Lastna delavnica. — Se priporoča Rudolf Pajk, Sv. Petra cesta 38. J-158-M-30

Kadar kupuješ, preglej »Jutrove« oglase!

P. G. Wodehouse: 14

PODJETNI SAM

Humoristično roman

»Dober večer«, je rekel Sam in se spoštljivo priklonil mogočni prikazni. »Rad bi govoril z gospodom Batesom.«

Feldmaršal ga je premeril kakor iz neskončne daljave. Človek bi bil dejal, da mu že na prvi pogled ni po duši. Sam ni mogel razumeti, zakaj ne. V svoji uprti misli na bližnje posojilo se je čutil zmožnega, ljubiti vse ljudi.

»Z gospodooommm...?«

»Z gospodom Batesom,« je Sam ponovil.

»Z gospodom Yatesom?«

»Z gospodom Batesom... Batesom. Ne poznate gospoda Batesa?« je silil naš mladenič. Ritem godbe, ki se je razlegala iz notranjščine, je bil tako vznemirljiv, da bi bil najrajši tudi sam poskočil...

»Batesom, pravite?« je še enkrat vprašal feldmaršal.

»Ali pa s Tressiderjem, vse eno je, s katerim...« je Sam dobrodušno odnehal.

»Odločite se, koga iščete,« mu je z ošabnim glasom zabrusil vrli cerber.

Prav tedaj pa se je z one strani ceste prikazala postava gospoda Willoughbyja Braddocka, ki jo je na vso paro ubiral proti klubu. Oči so mu čudno odsotno buljile predse. Klobuk je bil dokončno izgubil.

»Bradder,« je zakričal Sam.

Gospod »Bradder« se je obrnil proti njemu, mu mahnil z roko v pozdrav in se z bleščečim smehljajem naglo utrnil v nočno temo.

Sam se je tako iznenada vrnil v tisto neodločno stanju duha, ki ga poznamo iz basni o »Psu in njegovi senci«. Ali naj zdirja za izmuzljivcem, ali naj vztraja na svojem mestu in počaka Batesa? Kaj bi bil storil Napoleon Bonaparte, da je bil v njegovi koži?

Sklenil je ostati.

»Star sošolec je bil...« je pojasnil vratarju in se znova obrnil k njemu.

»Aha!« je rekel feldmaršal in izbočil prsi kakor kak narednik.

»Bi zdaj lahko govoril z gospodom Batesom?« je Sam obnovil naskok.

»Ni mogoče.«

»Kako da ne, če je notri,« je Sam oporekel.

»Zato ste pa vi tu zunaj,« ga je zavrnil feldmaršal.

Obrnil mu je hrbet in priskočil k mladi ladyji, ki je pravkar stopala iz avtomobila. V tem, ko je opravljal to poklicno dolžnost, je nekdo s praga vzkliknil:

»O, vendar že prihajate!«

Samu je spet odleglo. Ljubi stari Bates se je bil končno pokazal med vrati.

Izmed četvorice oseb, ki so v gruči stale pred vrati »Jeznoritega sira«, so tri hkratu izpregovorile.

»Prekasno! Bal sem se že, da vas ne bo,« je rekel dragi stari Bates.

»Zelo mi je žal, da sem tako pozna, prijatelj,« je dejala mlada lady.

»O, Bates!« je zaklical Sam.

Mlada lady je krenila skozi vhod, in Bates se ji je pridružil kot zadnja straža. Sam je vnovič zagnal svoj obupni klic. To pot pa res ni bilo razloga, da bi mu izpodletelo!

»Hejo, Bates!«

»Ohoj!« mu je kriknil feldmaršal ter se z izrazom skrajnega neodobravanja počehljal nad ušesom.

Bates se je sunkoma obrnil. Ob pogledu na Sama se je pokazal na njegovem obličju izraz tiste moreče groze, ki prevzema človeka, če krene po stezi, obraščeni z marjeticami, pa mahoma zagleda pred seboj strahovit prepad, strupeno kačo in leva z odprtim žrelom. V tolikšni nevarnosti se ne bi bil Claude Bates nikoli obotavljal in se tudi to pot ni. Naglo se je okrenil, pokazal Samu hrbet in mu z istimi prožnimi koraki, ki so bili malo prej v plesni dvorani zbudili občudovanje gledalcev, izginil izpred oči.

Nesrečnež je še prepadeno gledal za njim, ko mu je z očitno nedobrohotnim namenom padla po ramenu lopatasta, mesnata roka ter ga zdramila v resnično zemeljsko življenje. Feldmaršal ga je zaničljivo meril z očmi in si ni niti več prizadeval, da bi skril pomen tega pogleda.

»Zdaj se pa spravimo, a?« mu je rekel z nedvoumnim poudarkom. »Nič več me ni volja, da bi se te ogibal.«

»Saj sva bila vendar skupaj v šoli,« je Sam zajecljal.

»Skupaj v šoli, ti pa on?« je feldmaršal porogljivo odvrnil. »Edina šola, ki si jo kdaj videl, je bila menda ta, da si v hribih pasel ovce. In zdaj izgini, ne da bi kljun odprl, če ne, pokličem redarja.«

V notranjščini kluba je med tem Claude Bates krepčal svoje pretresene živce z močno mešanico whiskyja in sodavice ter opisoval prijatelju Tressiderju nevarnost, ki ji je bil za las ušel.

»Pred vhodom je stal na preži,« je Bates končal.

»Baraba!« je rekel Tressider.

V

Mučen prizor v kavarni druge vrste

London je počival. Vendar že se je bila spustila nanj pokojna tišina, ki jo je le kdaj pa kdaj prekinilo kovinsko drdranje kakega »caba« ali nagli korak pešca, hitečega v zavetje. Svetloba žarnic je oblivala ulični tlak, zamišljene »policemane«, sestradane mačke in nesrečno, strahotno oblečeno bitje, čigar vera v človeško naturo je bila padla globoko pod ničlo.

Sam ni imel zdaj nobenega cilja več. Hodil je kar na slepo, z edinim namenom, da bi mu ure minile, in ko se je nekaj časa tako skital, je zdajci opazil, da je zašel iz razkošja v kraje, kjer vlada revščina. Stavbe okrog njega so postajale nekazne, vedenje potepajočih se mačk pa čedalje bolj zlovestno in grozeče. Prišel je bil v okraj, ki se njegovi prebivalci zaman pričkajo, da mu je ime Spodnja Belgravia, kajti ves London ga slej ko prej pozna pod starim imenom »Pimlick«. Na koncu Lupus Street ga je zdramil iz zamišljenosti pogled na kavarno druge vrste.

INSERIRAJTE V „JUTRU“!

Urejuje: Davorin Ravljen — Izdaja za konzorcij »Jutra«: Stanko Virant — Za Narodno tiskarno d. d. kot tiskarnarja: Fran Jeran — Za inseratni del je odgovoren: Ljubomir Volčič — Vsi v Ljubljani